

YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİNDE KARMA YA DA TEK CİNSİYETE DAYALI EĞİTİM ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA¹

Muhammed Esat Altıntaş

Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı
Asst. Prof., Erciyes University, Faculty of Theology, Department of Religion and Education
Kayseri, Turkey
maltintas@erciyes.edu.tr
orcid.org/0000-0002-1677-9982

Öz

İlahiyat fakültelerinde verilen eğitimin karma olması, zaman zaman tartışmalara sebep olan bir konudur. Son yıllarda özellikle öğrencilerin yürüttüğü kampanyaların neticesinde, bu konu tekrar tartışmaya açılmıştır. Bunun neticesinde bazı İlahiyat fakültelerinde karma eğitim uygulamasına son verilirken, bazı fakültelerde ise itirazlara rağmen karma eğitim uygulaması devam etmektedir. Karma eğitim tartışmaları bilimsel yaklaşım yerine rasyonel argümanları gölgeleyen politik/ideolojik karşıtlıklar üzerinden ve tarafların birbirini tam anlamadığı bir zeminde yürütülmektedir. Bu sebeple söz konusu mesele, polemik konusu olarak devam etmekte ve çözümsüzlüğe mahkum edilmektedir. Bu önemli konuyu doğru analiz edebilmek için öncelikle, karma eğitim ile ilgili olumlu ya da olumsuz görüş belirten tarafların taleplerini ve itirazlarını anlamaya ihtiyaç vardır. İşte bu ihtiyaçtan hareketle bu araştırmanın temel amacı, ilahiyat fakültelerinde halen öğrenim gören veya mezun olan katılımcıların karma eğitime ilişkin görüşlerini tespit etmektir. Bu çalışmada nitel araştırma modelinden yararlanılmıştır. Araştırmaya 1335 kişi katılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde “betimsel analiz” tekniği kullanılmıştır. Sonuç kısmında bulgular literatür ışığında değerlendirilmiştir, muhtelif önerilere yer verilmiştir. Karma eğitime karşı olan 792 katılımcıdan 388’i pedagojik kaygılarla, 358’i dini kaygılarla, 276’sı kız-erkek ilişkileriyle ilgili kaygılarla, 13’ü karma eğitimin ideolojik dayatma olduğu gerekçesiyle, 125’i herhangi bir neden belirtmeksizin karma eğitime itiraz ettiklerini ifade etmişlerdir. Karma eğitim lehinde görüş beyan eden 543 katılımcıdan 284’ü sosyal ve mesleki gerçeklik, 215’i sağlıklı kadın-erkek ilişkileri, 196’sı kişisel ve sosyal gelişim, 187’si pedagojik katkı, 40’ı dini açıdan sakıncalı olmaması açısından ve 55’i ise herhangi bir neden belirtmeksizin tek cinsiyetli eğitime karşı olduklarını ifade etmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Din Eğitimi, Yüksek Din Öğretimi, İlahiyat Fakülteleri, Karma Eğitim, Tek Cinsiyete Dayalı Eğitim, Öğrenciler, Mezunlar.

A Qualitative Research on Mixed or Single Sex Based Education in Higher Religious Education

Abstract

The fact that the education given in the faculties of theology is mixed is sometimes a matter of debate. In the last years, especially after the campaigns carried out by the students, this issue

---

1 Bu araştırmanın bulguları, Değerler Eğitimi Merkezi (DEM) öncülüğünde 16-19 Kasım 2017 tarihleri arasında İstanbul’da düzenlenen Uluslararası Yüksek Din Öğretimi Kongresi’nde sözlü tebliğ olarak sunulup müzakere edilmiştir.

has been discussed again. As a result of this, while the application of mixed education has been terminated in some theology faculties, in some faculties the application of mixed education continues despite objections. Mixed education debates are carried out through political / ideological oppositions that shade rational arguments and on a floor where the parties do not completely understand each other rather than having a scientific approach. For this reason, this issue remains a polemical issue and remains unsolved. In order to find a solution to this important issue, first, it is necessary to understand the demands and objections of the parties expressing positive or negative opinions about the mixed education. Using qualitative methods, the main aim of this research is to determine the opinions of the participants who are currently studying or graduating in the theology faculties on mixed education. 1335 people participated in the research. "Descriptive analysis" technique has also been used to interpret the data. In the conclusion part, findings are evaluated in light of the literature, and various suggestions are proposed. Of the 792 participants who objected to mixed education, 388 have pedagogical concerns, 358 have religious concerns, and 276 have concerns about male-female relationships. 13 participants reject mixed education on the grounds that it is impulsive rather than being an option. Of the 543 participants who are defending mixed education, 284 do so based on social and professional realities, 215 believe it contributes to healthy male and female associations, 196 view it as being crucial for personal and social development, 187 thinks it contributes to pedagogy, while 40 participants encourage it because they don't believe it is incompatible with religious values. 55 participants rejected boys or girls only education without providing any reason.

Keywords: Department Religion and Education, Higher Religious Education, Faculties of Theology, Mixed Based Education, Single Sex Based Education, Students, Graduates.

GİRİŞ

Karma eğitim ile ilgili değişik tanımlar vardır. En basit şekliyle '*karma eğitim*', erkek ve kadınların aynı eğitim kurumunda ve aynı sınıflarda birlikte eğitim alması olarak tanımlanmaktadır. Karma eğitimin karşıtı ise kadın ve erkeklerin farklı okullarda ya da farklı sınıflarda eğitim almasıdır ki buna da '*tek cinsiyete dayalı eğitim*' denilmektedir.² Karma ya da tek cinsiyete dayalı eğitim söz konusu olduğunda okullarda çeşitli uygulama örnekleri görülmektedir. Bunlardan ilki olan tek cinsiyete dayalı eğitimde, okul yalnızca erkek veya kızlara tahsis edilmektedir. İkinci seçenekte ise bazı özel derslerde kızlar ve erkekler ayrı sınıflarda eğitim yapmalarına karşılık okul ve sınıflarda genelde karma eğitim uygulaması devam edebilmektedir. Üçüncü uygulamada ise bazı seçmeli derslerde erkek ve kızlar karma eğitim görmelerine karşılık okulda kızlar ve erkekler ayrı

---

² Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, 26. Baskı (Ankara: Pegem Akademi, 2014), 397; Ferhan Oğuzkan, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, (1993), 81.

sınıflarda eğitim görmektedirler. Son iki uygulama örneği günümüzde karma eğitim olarak adlandırılmaktadır.³

Dünyada karma eğitimin ciddi ve yaygın bir şekilde uygulanmasının çok fazla bir geçmişi yoktur. Karma eğitim İskandinav ülkeleri dışında bazı Avrupa ülkelerinde 1970 yıllarında yaygın bir şekilde uygulanmaya başlamıştır.⁴ Ülkemizde ise karma eğitim uygulaması, Türkiye'de ilk önce üniversite düzeyinde gündeme gelip hayata geçirilmiştir. Millî mücadele yıllarında, İstanbul'da 20-25 kişilik bir kız öğrenci grubu, üniversitede erkek öğrencilerle birlikte, eşit şartlarda öğrenim görme hakkını elde etmek için girişimde bulunmuşlardır. Gerekçeleri ise ayrı sınıflarda ve erkeklerden daha yetersiz bir eğitim görmeyi reddetme olmuştur. Üniversite yönetim kurulu ise, bu kız öğrencilerin yoğun talepleri üzerine; önce Fen ve Edebiyat Fakültesinde, sonra Hukuk Fakültesinde ve en son ise Tıp Fakültesinde karma eğitim uygulamasını başlatmak zorunda kalmıştır.⁵

Batıda karma eğitim uygulamalarının ekonomik ve sosyal olmak üzere iki temel gerekçesi olduğu dile getirilmektedir. Ulus devletlerin tüm vatandaşlarına zorunlu eğitim hizmetlerini sosyal adalet ve fırsat eşitliği çerçevesinde sunma sorumluluğu, onları her iki cinsiyet için ayrı eğitim kurumları açmak yerine daha ekonomik olan karma eğitimi tercihe sevk etmiştir. Bu durumda, ayrı eğitimin cinsiyet ayrımcılığını kurumsallaştırdığı yönündeki görüşlerin de etkisi vardır. Diğer taraftan karma eğitim toplumsal yaşamda cinsler arasında eşitliği sağlamak, cinsler birbirlerine karşı önyargılarının önüne geçmek ve birlikte yaşama becerilerini geliştirmek için bir çözüm olarak görüldüğü için de uygulamaya geçirilmiştir.⁶

Türkiye'de karma eğitim uygulamasına geçişte de benzer saiklerin etkisi görülebilir. Nitekim Mustafa Kemal Atatürk de Kastamonu'da yaptığı bir konuşmada karma eğitimle ilgili düşüncelerini şöyle belirtmiştir⁷: *“Bir sosyal topluluk, bir millet, erkek ve kadın denilen iki tür insandan oluşur. Kabil midir ki bir kitlenin bir parçasını geliştirelim, diğerine müsamaha edelim de kitlenin*

³ Şakir Gözütok, “Batı ve İslâm Dünyasında Karma Eğitim”, *Marife Dergisi* 12/2 (2012): 94.

⁴ Gözütok, “Batı ve İslâm Dünyasında Karma Eğitim”, 94.

⁵ Feriha Özkan, *Atatürk'ün Laiklik Anlayışının Eğitim Sistemimizdeki Yansımaları* (Dumlupınar Üniversitesi, 2006), 100-101.

⁶ İbrahim H. Karataş, “Eğitimde Fırsat Eşitliği İçin Karma Eğitim Mi? Ayrı Eğitim Mi?”, *Eğitime Bakış*, 22 (2012): 50-53.

⁷ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri* (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 1997), 2: 226.

bütünü iletilebilmiş olsun. Mümkün müdür ki bir insan topluluğun yarışı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça, diğer bölümü gökyüzüne yükselebilirsin. Şüpheli yok, gelişmenin adımları dediğim gibi iki cins tarafından beraber arkadaşça atılmalı ve gelişme ve yenilik alanında birlikte, kesin bir tavır alınmalıdır. Ancak böyle olursa inkılap başarılı olacaktır.” Daha sonra karma eğitim 1973’te kabul edilen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 15. maddesinde Milli Eğitimin Temel İlkeleri’nden biri olarak belirlenmiştir: “Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkân ve zorluklara göre bazı okullar, yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir.”

Karma eğitim uygulamasına geçilmesinden çok sonra bile karma eğitimle ilgili tartışmalar bitmemiştir.⁸ Son yıllarda hem ilköğretim hem ortaöğretim hem de yükseköğretim düzeyinde karma eğitim uygulamasına ilişkin tartışmalar yoğunlaşmıştır. Kimileri karma eğitimi savunurken, kimileri de tek cinsiyete dayalı eğitimden yana görüşler ortaya koymaktadır. Örneğin 18. Millî Eğitim Şurası’nın İzmir Bölge toplantısındaki ortaya atılan “kız çocukların daha çok okuması için kız ve erkek çocukların ayrı okullarda okutulması” önerisi dönemin Millî Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu tarafından da olumlu bulunmuştur. Bakanın bu açıklamasına birçok olumlu ve olumsuz eleştiriler gelmiştir.⁹ 2012 yılında ise İmam Hatip Lisesi Mezunları ve Mensupları Derneği (ÖNDER) Genel Başkanı Hüseyin Korkut’un “4+4+4” modelinde karma eğitimin kaldırılması önerisiyle tartışma tekrardan gündeme gelmiştir.¹⁰ Eğitimin diğer hassas bazı konularında olduğu gibi karma eğitimin sosyal, psikolojik ve eğitsel açıdan yararları ve sakıncaları bilimsel bir bakışla ele alınmak yerine genelde siyasi ve ideolojik zeminde tartışılmaktadır. Türkiye’deki karma eğitim tartışmaları genelde laiklik

⁸ S. T. Kamer, *Türk Eğitim Sisteminde Karma Eğitime İlişkin Fikirler, Tartışmalar ve Uygulamalar (1908- 1950)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2003), 240.

⁹ Örneğin bu konuyu eğitim sistemi açısından kaygı verici bulanlar olmuştur:

http://www.abbasguclu.com.tr/yazar/18_milli_egitim_surasinda_kaygi_verici_gelismeler.html (Erişim Tarihi: 03.03.2018).

¹⁰ İlgili tartışmalar için Eğitime Bakış Dergisi, Milli Gazete ve Milliyet Gazetesi örnek verilebilir:

http://www.egitimbersen.org.tr/egitimebakis/e_bakis22.pdf

<http://www.milligazete.com.tr/haber/karma-egitim-zorunlu-olmaktan-cikarilsin-233940.htm>

<http://cadde.milliyet.com.tr/2012/04/20/YazarDetay/1186522/karma-okullar-daha-basarisiz> (Erişim Tarihi: 05.07.2018).

üzerinden yapılırken; Batı'da ise bu tartışmalar eğitimde başarı ve öğrenme psikolojisi yahut gelişim psikolojisi açısından ele alınmaktadır.¹¹

Karma eğitim olgusu İlahiyat fakülteleri için de önemli bir gündem haline gelmiştir. Son yıllarda özellikle öğrencilerin yürüttüğü kampanyaların neticesinde, bu konu tekrar tartışmaya açılmıştır. Bunun neticesinde bazı İlahiyat fakültelerinde karma eğitim uygulamasına tamamen son verilirken, bazı fakültelerde ise karma eğitimi uygulaması devam etmektedir. Karma eğitimin avantajları ve dezavantajlarına ilişkin yapılmış araştırma sonuçları, bize çok kesin yargılara varma imkanı vermemektedir. Ülkemizde eğitime ilişkin her meselede olduğu gibi karma eğitim tartışması da bilimsel yaklaşım yerine rasyonel argümanları gölgeleyen politik/ideolojik karşıtlıklar üzerinden ve birbirini tam anlamadan yürütülmektedir. Soğukkanlı, makul ve gerçekçi değerlendirmelerin önü tıkandığı için de mesele, polemik konusu olmaya, çözümsüzlüğe mahkum edilmektedir. Bu önemli konuyu çözümsüzlüğe mahkum etmemek için öncelikle, karma eğitim ile ilgili olumlu ya da olumsuz görüş belirten tarafların taleplerini ve itirazlarını anlamaya ihtiyaç vardır. Bu konuya bilimsel bir çerçevede bakmakta ve araştırma bulgularından hareket etmekte yarar görülmektedir. İşte bu ihtiyaçtan hareketle bu araştırmanın temel amacı, ilahiyat fakültelerinde öğrenim gören ve mezun olan katılımcıların karma eğitime ilişkin yaşantılarını, algılarını ve buna yükledikleri anlamları ortaya çıkarmaktır. Böylece hem tarafların birbirlerinin argümanlarını anlamalarına hem de eğitimde karar verici ve politika yapıcılara güvenilir veriler sağlayarak, onların daha isabetli kararlar almalarına katkı sağlamak hedeflenmektedir.

1. YÖNTEM

İlahiyat fakültelerinde öğrenim gören ya da bu fakültelerden mezun olan katılımcıların karma eğitime ilişkin görüşlerini ortaya koymaya çalışan bu çalışmada katılımcıların araştırılan olguyu nasıl anladıklarını, deneyimlediklerini ve yorumladıklarını tespit etmek için nitel araştırma modeli benimsenmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilim (fenonomoloji) kullanılmıştır. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim (fenonomoloji)

¹¹ <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/karma-egitim-mi-tek-cinsiyetli-egitim-mi> (Erişim Tarihi: 10.12.2018).

uygun bir araştırma zemini oluşturmaktadır.¹²

Olgubilim (fenonomoloji) araştırma deseninde örneklem araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek bireylerdir. Bu çalışmada örnekleme araştırılan olguyu (karma eğitimi) halihazırda yaşayan/yaşamış öğrenciler ve mezunlar oluşturmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırmacılar tarafından yaygın olarak kullanılan amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan 'kolay ulaşılabilir durum örnekleme' kullanılmıştır.¹³ Olgubilim (fenonomoloji) deseninde olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarabilmek için en sık kullanılan veri toplama yöntemlerinden biri olan yüz yüze görüşme örnekleme büyüklüğü üzerinde önemli sınırlılıkları beraberinde getirmektedir. Ayrıca genellikle tek bir araştırmacı tarafından gerçekleştirilen nitel araştırmalarda görüşme verilerinin toplanması için gereken zaman, enerji, organizasyon ve para, örneklemin sınırlı tutulmasını gerektirir.¹⁴ Fakat günümüzde internet aracılığıyla klasik nitel veri toplama araçlarıyla ulaşamayacağımız sayıda kişiye ulaşarak araştırma yapmanın mümkün hale gelmesi, önemli bir imkândır. Bu çalışmada da internet sayesinde geniş bir örneklem grubunun oluşturulmasına katkı sağlanmıştır. Bu yolla, nitel araştırma modelinin en önemli sınırlılıklarından biri olan örneklemin dar kapsamlılığı da aşılarak 'genelleme' konusuna önemli katkı sağlanmıştır ve araştırmanın güvenilirliği artmıştır. Ayrıca internetin sağladığı görece gizlilikle ve yakın çevreye deşifre olmadan nitel araştırma sürecine katılma, daha içten ve samimi verilerin toplanmasına da fırsat tanımaktadır. İnternet üzerinden nitel araştırma yapma maliyet, pratiklik ve verimlilik açılarından yararlar sağlamaktadır.¹⁵ Bu çalışmaya katılım da internet üzerinden gönüllülük esasına dayalı olmuştur ve bu çerçevede Türkiye'nin muhtelif (64) ilahiyat fakültelerinde okuyan veya bu fakültelerden mezun toplamda 1335 kişi katılmıştır. Bu nitel çalışmada örneklem büyüklüğü neredeyse nicel araştırmalardaki örneklem büyüklüğüne ulaşmıştır. Kolayca tahmin edileceği gibi bu kadar büyük verinin yoğunluğu ve çokluğu emek-yoğun bir sürece işaret etmektedir. Bu

¹² A. Yıldırım- H. Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 10. Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 69.

¹³ Yıldırım- Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 123-124.

¹⁴ Yıldırım- Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 118.

¹⁵ Yıldırım- Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 221-227.

sebeple bu çalışmada elde edilen verilerin analizi ve rapor haline getirilmesi yaklaşık iki buçuk yıl sürmüştür.

Araştırmalar kullanılan verinin özelliğine göre ikiye ayrılmaktadır. İhtiyaç duyulan verilerin araştırma için toplanmasına ‘birincil veriye dayalı araştırmalar’ denilirken daha önce derlenmiş ve kayıt altına alınmış verilere dayalı araştırmaya ise ‘ikincil verilere dayalı araştırma’ denilmektedir.¹⁶ Bu araştırma da birincil verilere dayalı araştırma kategorisine girmektedir. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı-yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formunun oluşturulmasında öncelikle literatür taranmış ve araştırma problemi temelinde görüşme formu oluşturulmuştur. Hazırlanan görüşme formunun geçerliliği saptanmak üzere din eğitimi anabilim dalında çalışan dört öğretim üyesinin görüşlerine sunulmuştur. Ayrıca ilahiyat fakültesinde halen okuyan ve mezun olan toplamda 10 katılımcıyla pilot görüşmeler yapılmıştır. Tüm bu görüşmeler neticesinde görüşme formuna son şekli verilmiştir. Google Form üzerinde online olarak oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formunda katılımcıların cinsiyetleri, hangi fakültede kaçınıcı sınıfta okudukları veya hangi fakülteden mezun oldukları kapalı uçlu sorularla; ilahiyat fakültelerinde karma eğitimi savunma veya karma eğitime karşı çıkma gerekçeleri açık uçlu sorularla tespit edilmiştir. Çalışmada yer alan katılımcıların cinsiyetleri, okudukları sınıf ve mezuniyet durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 1 ve Tablo 2’de aşağıda verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyetleri	
Cinsiyet Durumu	Sayı
Erkek	663
Kadın	672

Tablo 2: Okudukları Sınıf ve Mezuniyet Durumları	
Sınıf	Sayı
Hazırlık	154
1. Sınıf	188
2. Sınıf	263
3. Sınıf	235
4. Sınıf	267
Mezun	228

¹⁶ Şenel Büyükoztürk ve diğerleri, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 23. Baskı (Ankara: Pegem Akademi, 2017), 13.

Nitel araştırma modelini kullanan bir araştırmacının önemli görevlerinden biri, kabarcık ve ayrıntılı veri setinden anlamlı bütünlük ortaya çıkarmak ve bunları elden geldiğince betimsel bir şekilde okuyucuya sunmaktır. Bunun için nitel verilerin analizinde betimsel analiz veya içerik analizi kullanılmaktadır. Araştırmamızda “betimsel analiz” tekniği kullanılmıştır. Betimsel analizde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kategori ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek, bunları organize etmektir. Bu işlemin gerçekleştirilmesinin amaçları; güvenilirliği arttırmak, yanlışlığı azaltmak, ortaya çıkan kategori ve temalar arasında karşılaştırma yapabilmektir.

Bu araştırmada yer alan nitel verilerin analizinde kategori ve temaların belirlenmesinde Nvivo 12.0 Pro adlı programdan yararlanılmıştır. Belli kategori ve temalar altında birbirine benzer verilerin gruplandırma işlemi yapıldıktan sonra veriler araştırma raporunda betimlenmiştir. Bu yolla, toplanan veri yığılması arasında kaybolma ve araştırmacının temel problemiyle ilgisi olmayan verilerin kodlanması problemleri büyük oranda engellenmiştir. Araştırmamızda, veri kayıplarını önlemek ve elde edilen verileri okuyucunun görüş karşılaştırma ve değerlendirme yapmasına imkan sağlamak amacıyla turnak içine yerleştirilen aynen alıntılara sık sık yer verilmiştir. Görüşme verilerinden aynen alıntılar yapılırken görüşmecinin cinsiyetine ve sınıf bilgisine/mezuniyet durumuna işaret eden kısaltma kodlamalara yer verilmiştir. Örneğin B1 (Bayan, 1. Sınıf), EH (Erkek, Hazırlık), BM (Bayan, Mezun) şeklinde kısaltma kodlarıyla alıntılar verilmiştir. Zira araştırmacının araştırdığı durumu, olguyu, olayları olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız resmetmesi nitel araştırmanın geçerliliği açısından son derece önemlidir.¹⁷

2. İLAHİYAT FAKÜLTELERİNDE TEK CİNSİYETE DAYALI EĞİTİM Mİ, KARMA EĞİTİM Mİ?

Araştırmada 1335 katılımcıdan 792’si İlahiyat Fakültelerinde tek cinsiyete dayalı eğitim yapılmasını, 543’ü karma eğitime devam edilmesini savunmuştur. Katılımcılar görüşlerini ifade ederken çeşitli gerekçeler öne sürmüşlerdir. Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Öncelikle, bulgular belirli kategori ve temalar altında tasnif edilmiştir. Katılımcıların, görüşlerini farklı cümlelerle ifade etmelerine rağmen birbirine benzer noktalara temas ettikleri görülmektedir. Bu

¹⁷ Yıldırım- Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 225.

çerçevede her bir katılımcının ifadelerine tek tek yer vermek yerine, kategori ve temayı en iyi temsil edebilecek muhtelif katılımcı görüşleri aynen alıntılanmıştır.

2.1. Tek Cinsiyete Dayalı Eğitim

Araştırmamızda yer alan 1335 katılımcıdan 792'si, İlahiyat Fakültelerinde kız ve erkek öğrenciler için fakültelerde ayrı sınıflar açılmasını talep etmektedirler; hatta bazı katılımcılar kız ve erkek öğrenciler için ayrı ilahiyat fakülteleri açılmasını istemektedirler. Katılımcılar bu taleplerini çeşitli gerekçeler öne sürerek dile getirmişlerdir. Bazı katılımcılar birden fazla gerekçe dile getirmişlerdir. Katılımcıların 388'i pedagojik kaygılarla, 358'i dini kaygılarla, 276'sı kız-erkek ilişkileriyle ilgili kaygılarla, 13'ü ideolojik dayatma gerekçesiyle, 125'i herhangi bir neden belirtmeksizin karma eğitime karşı olduklarını ifade etmişlerdir.

2.1.1. Pedagojik Kaygılar

Karma eğitime karşı olan 792 katılımcıdan 388'i, karma eğitim ortamının ilahiyat fakültesinde yapılan eğitimin kalitesini düşürdüğünü ve verimliliğini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Bu kategori altında katılımcılar karma eğitim ortamında psikolojik açıdan kendilerini rahat hissedemediklerinden ötürü derse aktif olarak katılmadıkları, ilmi konuları tartışamadıkları, akıllarına takılan soruları karşı cins karşısında mahcup olma, çekinme, vb. endişelerle sormadıkları, kendilerini rahatça ifade edemedikleri, sunum yapamadıkları şeklinde gerekçeler öne sürerek karma eğitim ortamında akademik başarılarının olumsuz etkilendiğini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcıların bu temayla ilgili görüşleri şu şekildedir:

"Bayanların kendilerini rahat ifade edemediklerini, akıllarına takılan sorulara karşı cins karşısında mahcup olmamak adına cevap arayamadıklarını düşünüyorum." (B3)

"Gelenek ve görenekler ile çocukluğunu geçirmiş veya medrese eğitimi ile erkek-kız İHL'lerde okuyan kimselerin sınıflarda kendini rahatça ifade edemedikleri hatta sınıfa geç kaldıklarında giremedikleri aşikâr. Karma eğitimde kişilerin kızlara veya erkeklere karşı kendini kanıtlama veya ezilmeme dürtüsü sürekli meydana gereksiz tartışmalar getirmekte ve konular saptırılmakta. Sınıflarda yıllarca süren karşılıklı rahat olamama ve kendini ifade edememe şekli kampüsleri sınıfları adeta birer tiyatro salonuna dönüştürmektedir." (E4)

"Erkek öğrenci olarak kendimi baskı altında hissediyorum, konuşmaktan çekiniyorum ve hocayı ders anlatırken takip ederken yanlışlıkla bir bayana baktığımı sanılmasından endişe ettiğim için hocayı takip edemiyorum." (E3)

"Fikirlerini hocalara sunmakta karşı cinsten çekinen bayan arkadaşlar oluyor ki ilahiyat

karşılıklı konuşma ve tartışmaya dayanan bir bölüm, bu yüzden karma eğitimi istemiyorum.” (B1)

“Sınıfta karşı cins olunca iki taraf da kendisini rahatsız hissediyor. Derslerde fikirlerini özgürce ifade edemiyor. Bu sebeple gelişmesi gereken ifade yeteneği geriliyor, diye düşünüyorum. Şahsen lisedeyken atılgan bir öğrenci idim. Ancak üniversiteye gelince kendimi geri çekmek zorunda kaldım. Koca koca erkekler bir yorum yapınca laf atmalar gülümler, sonuç itibariyle mezun olurken sınıfta konuşmamak için en arka sıraya saklanan bir tip olup kaldım.” (BM)

“Derslerde erkekler daha baskın oluyorlar ve kızlara psikolojik baskı uyguluyorlar resmen (çünkü bazıları kendini mücahit sanıyor ve kızların okumasını gereksiz buluyorlar, dine uygun olduğunu düşünmüyorlar) böyle bir ortamda doğal olarak bizde fikrimizi özgürce beyan edemiyoruz.” (B3)

“Şunu da üzülerek ifade edeceğim ki beylerin bir kısmının (her sınıfta bir kaç tane mutlaka olur ve çoğunluğu etkiler) kendilerini mükemmel, hanımları bir fitne unsuru olarak görmeleri sınıf içinde hanımların kendilerini baskı altında hissetmelerine sebep olmaktadır.” (B4)

“Erkeklerin çok azınlıkta kaldığı ilahiyatlarda derse gelirsın en ön sıralar doludur, akla kararı seçmeye başlarsın; hoca da bayansa kızlarla arasında şakalaşma yapar, sen ne derste misin, değil misin belli olmaz; bir şey sormak istersin tam anlamıyla rahatça soramazsın (aslında kızların çekinmesi lazım ama).” (E2)

“Sınıfta daha rahat bir şekilde tahtaya çıkıp sunum yapabilmek için, kimse inkâr etmesin bir kız bir erkeğin karşısında asla rahat bir şekilde ders anlatamaz.” (B3)

Bu kategori altında yer alan bazı katılımcılar ise bazı derslerin (Kur’an-ı Kerim, Fıkıh, Musiki, vb.) karma eğitim ortamında verimli bir şekilde işlenemediğini, bu derslerin tek cinsiyete dayalı sınıf ortamında daha kaliteli işlenebileceğini öne sürmüşlerdir. Bazı katılımcıların bu temayla ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Kur’anı Kerim dersinde Kur’an okurken erkekler bizden çekiniyorlar. Birbirimize mahcup düşünme telaşında oluyoruz.” (B1)

“Özellikle fıkıh, ibadet esasları gibi derslerde kadın erkek cinslerini ilgilendiren özel konular anlaşılmeden geçiliyor, üzerinde durulamıyor, verimli geçmiyor.” (E2)

“Benim birçok dersimde karşılaştığım sorunlardan en önemlisi de derste hanımlarla ya da beylerle ilgili bir konu işleneceğinde ya da bu bir örnekte yer alacağında hocaların karma ortamda olmaları sebebiyle (ya öğrencileri birbirlerine karşı utandırmamak için ya da kendileri çekindikleri için) konuların üstün körü geçilmesi ya da öğrencilerin bu konular hakkında hocalarına soru soramamasıdır.” (B4)

“Derse katılımım daha güzel ve rahat olacağı yerde performansımı düşürüyor, dinde ayıp

yoktur eyvallah ama bir hayız konusunu hoca sınıfta anlatamıyorsa bu karma eğitimden dolaydır.” (E4)

“Musiki derslerine katılmıyoruz, aynı durum erkek öğrenciler için de geçerli. Kuran okurken erkeklerin sesimizi duymasından rahatsız oluyoruz, sonuç olarak yine derse rahatça katılmıyoruz.” (B1)

Bu kategori altında yer alan bazı katılımcılar da karşı cinsin aynı eğitim ortamında bulunması durumunda dikkatlerinin dağıldığından, karşı cinsten etkilendiklerinden ve duygularına hâkim olamadıklarından ötürü akademik başarılarının olumsuz etkilendiğini ifade etmektedirler. Bu temayla ilgili elde edilen veriler, aşağıdaki örneklerde görülmektedir:

“Eğer siz kadının önünden erkeği, erkeğin önünden de kadını çekip alırsanız dikkat dağımıklığı yaşayacak herhangi bir unsur kalmaz ve bu da doğruca eğitimin kalitesini yükseltme kapısına çıkar.” (BH)

“Derste erkekler olarak çok pasif oluyoruz. Derse olan motivasyonumuz ve verim çok düşüyor. Genel mevcut bekâr olduğu içinde karşı cins dikkat çekiyor ve utanma duygusuyla içe kapanıp pasif oluyoruz.” (E3)

“Kız ve erkek öğrencilerin ilgisinin derslerden çok sınıftaki öğrencilere kaydığını düşünüyorum.” (B2)

“Erkekler kızlara bakmaktan ne ders dinliyor, ne de derse odaklanıyor.” (E3)

“İlim derdi bulunan kimsenin tüm eğitim serüveni bazen karşıdan gelen bir göz kırptısına dahi kurban gidebilmektedir.” (E4)

“Karşı cinsle aynı sınıfta olunca insan kendisini derse komple veremiyor. Şuram bozulmuş mudur, güzel gözüküyor muyum diye düşünüyorsun. Sınıfta rahat oturamıyorsun. Birisi bana bakıyor mudur, diye hep bir kasıntı içerisinde oluyorsun.” (BH)

“Özellikle gençlik duygularının yoğun olduğu bir yaşta verimli bir eğitim sürebilmek, farklı cinsiyetlerin birbirine kendini beğendirmek için gireceği çabada boşa enerji-vakit kaybını engellemek adına gerekli olduğunu düşünüyorum.” (BM)

“Ben genç yaşlarında karma lise, üniversite eğitimi almış biri olarak yaşadığım ve gözlemediğim naçizane fikirlerim şu şekilde; dini boyutları bir kenara, en etkili eğitim; algularına ve dikkatine zarar vermeyen izole olmuş ortam ve ruh halinde aldığın eğitimdir.” (B4)

“Her iki tarafın namahrem olması ve şehvi duygulara imkân sağlaması nedeniyle karma eğitimin verimli, sağlıklı ve uygun bir eğitim metodu olduğunu düşünmüyorum.” (E3)

“Erkek de kadın da birbirlerine meyilli olduklarından okula eğitim için gelen öğrencilerin gönül dünyaları etkileniyor. Bu da zihinlerinin olması gerekenden farklı konularla daha çok meşgul olmasına sebep oluyor. Karşı cinsle duyulan sevgi, eğitimden yeterli verimin

almamamasına sebep oluyor. Eğer karma eğitim olmazsa öğrenci sevdiği kişiyi hiç olmazsa sık sık görmeyeceği için en azından derslerine adapte olabilecektir. Özellikle aynı sınıfta sevdiği olan öğrenciler her gün ilgi duyduğu öğrenciyi görünce çok etkilenebiliyor. Çünkü okuldan özellikle de sınıfından sevdiği olan öğrencilerin derslerine yeterli ehemmiyeti gösteremediklerini, verilen eğitimin de böylece veriminin düştüğünü düşünmekteyim.” (E1)

2.1.2. Dini Kaygılar

Karma eğitime karşı olan 792 katılımcıdan 358'i, karma eğitimle ilgili olarak dini kaygıların ağırlıkta olduğu gerekçeler ifade etmiştir. Bu kategori altında katılımcılar karma eğitim ortamının dinen caiz olmadığını, peygamberimizin sünnetine uygun olmadığını, bazı âlimlerce uygun görülmediğini, gelenekte yeri olmadığını ve İslam'ın öğretildiği kurumun ilkeleriyle uyuşmadığını öne sürerek karma eğitime karşı çıkmaktadırlar. Konuyla ilgili bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“İslam dinine göre caiz değildir. Hem İslam'ı öğrenmek için gidip hem de İslam'ın reddettiğini yapmak ne kadar makul?” (E1)

“Karma eğitime son verilmesini istiyorum. Çünkü Rabbimiz Kur'an-ı Keriminde zinaya yaklaşmayın diye emrediyor. Bizler aynı ortamda kalarak bu ayete zıt düşmüş oluyoruz. Kim bu karışık sistemi getirdiyse Rabbim rahat uyutmasın.” (BH)

“Biz ilahiyat okuyorsak, Allah'ın dinini anlatacaksak onun kurallarına göre de eğitim görmemiz lazım ve Rabbim de bize haremlik selamlık diyor, bunun üstüne de biz kimiz ki bir şey diyelim.” (B2)

“Mesele erkeklerin olmadığı bir ortam yaratmak değil, mesele beş yıl boyunca ilim alacağımız ortamı Allah'ın rızasına uygun hale getirmektir.” (B2)

“Peygamberimiz karma eğitimden razı olmazdı. Dini öğreten bir kurumun dininde yeri olmayan karma eğitimle yol çizmesi tezatlık değil midir?” (BH)

“Bir Müslüman olarak peygamberimizin, ashabının ve onların izinden giden ulemanın eğitim-öğretim metoduna uygun olarak kadın-erkek her an fitneye açık olan karma eğitimin birçok insanı günaha sürüklemekle birlikte eğitimin de çok düşük seviyede olmasının bir numaralı sebebidir, Allah'ın rızası için okunması gereken bu ilimler Allah'ın buğz edeceği bir ortamda nasıl tahsil edilir?” (E3)

“Karma eğitim ne Kuran'a ne de sünnete uygun değildir. Geleneğimize baktığımızda da böyle bir uygulama belli bir zamana kadar yoktu.” (E3)

“Karma eğitim yanlıları, Rabbimizin ve ashabının kız-erkek ortamının karışık olmasına dair 'icmali veya zanni' herhangi tatmin edici bir delil gösterebilirler.” (E3)

“Kadın erkeğin bir arada olması (eğitim için bile olsa) doğru bir şey olsaydı, İslam ilk yayılmaya başladığında veya öncesinde peygamberler, sahabeler kadın ve erkeklerle bir

arada İslam'ı anlatırdı. Cemaatler kadın ve erkekten oluşurdu. Kadınlar da erkeklere imamlık yapardı, Kur'an okurdu vs. Bence namahrem kadın ve erkeğin hiçbir şekilde bir arada bulunması hoş değildir." (BH)

"Ayrı olmalıdır. Çünkü usulsüz vusul olamaz. Biz hadis kitaplarında dahi edeben bayan sahabilerle erkek sahabilerin rivayetlerinin ayrı olduğunu gördük çünkü." (B2)

"İslam âlimlerinin sakıncalı gördüğü bu duruma ne hâcet" (E2)

"Böyle bir şeyin düşünülmesi dile hatta ve hatta akla getirilmesi bile muhaldir. Ben bu soruya Kuranı Kerim'de geçen kadının erkeğe, erkeğinde kadına haram olduğu ayetleri hatırlatarak ve bu ahir zamanın en büyük bir tefsiri olan Risale-i Nur'la cevap vermek istiyorum: Bir meclis-i ihvâna güzel bir karı girdikçe; riya, rekabet, haset damarı intibah eder. Demek inkişaf-ı nisoandan, medenî beşerde ahlâk-ı sey्यie inkişaf eder." (EH)

"Caiz olduğunu düşünmüyorum bu şekilde. Hiç bir medresede bu tarz bir eğitim yoktur." (B2)

"Erkek ve bayanların bir arada ders işleminin İslam tarihinde (zaruret durumları müstesna) yeri yoktur." (E4)

"İslam'ın öğretildiği fakültelerde fıkhî olarak caiz olmayan, velev caiz olsa bile sedd-i zerai gibi bir kaideye aykırı olan hiç bir uygulamanın bulunmaması gerekir." (E3)

2.1.3. Kadın-Erkek İlişkileriyle İlgili Kaygılar

Karma eğitime karşı olan 792 katılımcıdan 276'sı, karma eğitim ortamında kadın-erkek ilişkilerinin olumsuz etkilendiğini ifade etmiştir. Bu kategori altında katılımcılar karma eğitim ortamında mahremiyet sınırlarının ihlal edildiğini, karşı cinse duyulan ilgi nedeniyle flört, vb. dinen hoş görülme-yen durumların ortaya çıktığını, iffet ve hayâ gibi değerlerin zedelendiğini öne sürerek karma eğitime karşı çıkmaktadırlar. Kadın-erkek ilişkileri bağlamında dile getirilen gerekçelerin bir kısmının arka planında dini kaygılar da olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

"İnsanın fıtratında karşı cinse karşı meyil vardır ve bu sebeple özellikle eğitim kurumları içerisinde akıl ister istemez karşı cinse gitmektedir, bu da öğrenciyi olumsuz etkilemektedir." (E3)

"Hz. Âdem'in durumu hepimizin malumudur. Ayrıca fıtratımızda bir kızla iletişim kurmak vardır. Herhalde bundan dolayı olacak ki ben çoğu zaman bazı kız arkadaşları görmek için derse geliyordum. Her ne kadar bir ilahiyat öğrencisi olsam da kendimi tutamıyordum." (E4)

"Aslında her şey insanın kendinde biter ama derse girince afrodisyak etkili parfümü üstüne boşaltan, daracık pardösü giyen bayanlar oldukça en güzeli karma eğitime son verilmesi." (E4)

“Gözlemlediğim bir diğer husus da ne yazık ki bayanların moda dergilerinden fırlamış gibi giyinip kendini beğendirme gayretinde olması ve erkek öğrencilerle laubali sohbet ve şakalara girmesi.” (BM)

“Kadınlar fitraten güzelliklerini teşhir etmeyi severler. Karma ortam başta kadınların buna bağlı olarak da erkeklerin bozulmasına sebep olacaktır.” (E4)

“Eğitim 3-4 saat olsa belki bu kadar zarar vermez ama sabahtan akşama her gün gerçekten çok zarar veriyor, çünkü aileden daha çok gördüğün insanlarla bir süreden sonra sınırı koruyamıyorsun ve sonuç mahremiyetin zedelenmesi oluyor.” (B4)

“Ergenliğin vermiş olduğu adrenalin ve hormon salgısı bazen hiç aklıma düşmeyecek fikirler doğurur. Ne kadar gerici bir tutum olduğu düşünülse de o yaşların en tehlikeli zihin düşmanı karşı cinse duyulan hissiyatlar karma ortamlarda daha etkin zuhur eder.” (B4)

“Bir erkek olarak sınıfta bir karşı cinsin olması bazen beni nefsimle baş başa kalarak kötü düşüncelere itebiliyor. Günümüzde ahlak çöküntüsü olduğundan mütevellit ikili ilişkiler sarpa sarıyor ve hiç hoş olmayan neticeler elde ediliyor.” (E4)

“Ateşle barutu yan yana getirip ‘yanma!’ demek fizik kurallarına aykırı bir durumdur. Rabbimiz de kadın ve (baskın olarak) erkeğe şehvet duygularını vermiştir. İster istemez bu duygunun neticesi olarak arkadaşlıklar, flörtler, sınıf içi samimi ortamlar ve daha nice kötü olaylar meydana gelebilmekte.” (EM)

“Erkeklerle bayanın bir arada durduğu ortamda erkeğin bayana, bayanın erkeğe ilgisi artıyor. Haram diye bir şey kalmıyor, çıkma flört adı altında birçok gencin hayatı mahvoluyor. Bunların hepsi de karma eğitim olduğundan böyle oluyor.” (B2)

“Birçok arkadaşımın da maalesef nefislerine yenilip karşı tarafla ilişkilerini ortak bir sınıfa paylaşmaktan çok daha ileri seviyeye götürdüğüne şahit oluyorum. Bu durum kendini en az seviyesiyle ‘Sınıf arkadaşınız canım’ cümlesiyle başlayan kız erkek gezmelerinde, karma buluşmalarda görülüyor.” (B1)

“İlahiyat öğrencileri genel itibarıyla evlenme çağındaki gençlerdir. Kanım o yaşlarda akan deliliğiyle hiç yapmayacak biri dahi olsa şeytanın da teşvikiyle zinaya müsait bir ortam oluşuyor. İkinci kez dahi dönüp bakmak günahken günde kim bilir kaç defa aynı olayla karşı karşıya kalmak acı bir hadisedir.” (B2)

“Fakültelere edbiyle giren öğrenciler ortamın verdiği rehavetle normalleşme sürecine girip iffet, hayâ duygusundan kaybetmektedir. Her ne kadar ilahiyat fakültesi olsa da bu insanların da nefis taşıdığı göz ardı edilmektedir.” (B4)

“Fitrat gereği kadın, erkeğin ilgisini çekmektedir velakin bazı bayan arkadaşlar kendini belli etme peşinde olup her ders sürekli erkeklerin sıralarına doğru dönmeleri bizleri rahatsız etmektedir.” (E4)

2.1.4. İdeolojik Bir Dayatma

Karma eğitime karşı olan 792 katılımcıdan 13'ü karma eğitim uygulamasının ideolojik bir dayatma ve politik bir yönlendirme olduğunu ifade etmiştir. Bu kategori altında katılımcılar karma eğitimin kendi kültürümüze ters bir uygulama olduğunu, ahlaki yapımızı bozmak için getirildiğini, bir yabancılaştırma girişimi olduğunu, modernizmin ve sekülerizmin bir tezahürü olduğunu öne sürerek karma eğitime karşı çıkmaktadırlar. Konuyla ilgili bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

"Karma eğitim pedagojik değil, ideolojiktir! Bizler de bu dünya zindanında bu ideolojiye kurban gitmeyelim." (B4)

"Karma eğitim kendi kültürümüze de ters düşen bir durumdur." (E4)

"1400 yıllık İslam âleminin hiçbir devletinde bu sistem görülmemiş, son çağlarda ahlak yapısını bozmak için yapılmış bir faaliyet olarak görüyorum." (E1)

"Batıda cinsiyet seçiminde de özgürlük şeklinde sapık bir yorumla neticelenmiştir. Ekini bozdular, nesli bozma planları da karma eğitim belasıyla sürmektedir." (E3)

"Karma eğitimin kaldırılmasını, bir yabancılaştırma girişimine son verilme olarak telakki ediyorum." (EM)

"Karma eğitim modernlik değil, toplum yapısını bozacak sebeplerden bir tanesidir." (B3)

"Kesinlikle karma eğitim denilen batı uygulamasına karşıyım." (B2)

"Amacımız asla, modernizme kulluk etmek değildir." (EH)

"Din eğitiminin verildiği yerde sekülerizmin unsurları olamaz." (E3)

Araştırmamızda yer alan 1335 katılımcıdan 792'si, karma eğitime karşı çıktıklarını ifade etmiştir. Fakat yukarıda da örnekleri görüleceği üzere karma eğitime karşı çıkma gerekçelerini belirten katılımcı sayısı 792 katılımcı içerisinde 667 olmuştur. Geriye kalan 125 katılımcı İlahiyat Fakültelerinde karma eğitime karşı olduklarını işaretlemelerine karşın neden karşı olduklarını açıkla(ya)mamışlardır.

2.2. Karma Eğitim

Araştırmamızda yer alan 1335 katılımcıdan 543'ü, İlahiyat Fakültelerinde karma eğitim uygulamasının devamını istemektedirler. Katılımcılar bu taleplerini çeşitli gerekçeler öne sürerek dile getirmişlerdir. Bazı katılımcılar birden fazla gerekçe dile getirmişlerdir. Katılımcıların 284'ü sosyal ve mesleki gerçeklik, 215'i sağlıklı kadın-erkek ilişkileri, 196'sı kişisel ve sosyal gelişim, 187'si pedagojik katkı, 40'ı dini açıdan sakıncalı olmaması açısından ve 55'i ise herhangi bir neden belirtmeksizin tek cinsiyete dayalı eğitime karşı olduklarını ifade etmişlerdir.

2.2.1. Sosyal ve Mesleki Gerçeklik

Karma eğitim lehinde görüş beyan eden 543 katılımcıdan 284'ü tek cinsiyete dayalı eğitimin yaşadıkları sosyal gerçekliğe ve mezuniyet sonrası içinde bulunacakları mesleki gerçekliğe aykırı olduğunu ifade etmiştir. Bu kategori altında bazı katılımcılar hayatın her yerinde kadın-erkek birlikte yaşamın var olmasından ötürü sınıflarda kız-erkek ayrı eğitim yapılmasının bir anlamının olmadığını ve böyle bir ayırımın ileride çeşitli uyum sorunlarına yol açacağını ve bu durumun ilahiyat fakültelerinde yetişen öğrencileri toplumdan izole edeceği endişelerini öne sürerek tek cinsiyetli eğitime karşı çıkmaktadırlar. Konuyla ilgili bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

"Toplumsal olarak iş hayatında veya sosyal çevrede böyle ayrılık söz konusu olmadığı için bunu sadece sınıf veya okul ortamına taşımak ilerde oluşacak sorunlara temel teşkil ediyor." (B1)

"İçeride ayrı dışarıda dolmuşlarda, belediye arabalarında birçok yerde sosyal ortamlarda ve sosyal medyada yan yana olan insanları sadece ilahiyat fakültelerinde ayrı tutmaya çalışmak sağlıklı sonuçlar vermez." (EM)

"Hayatımızın hemen hemen her alanında birlikte olduğumuz karşı cinsin sadece ilahiyat binasında ayrı bulunmasının bir manası bulunmamaktadır." (BH)

"Gittiğimiz her mekân aynı, sadece sınıfın karma olmamasının bir mantığı yok, ya hayatın tüm aşamalarında böyle yapmalı ki, buna küreselleşen bir dünyada yaşadığımız için mümkün olmadığını düşünüyorum." (B4)

"Kantin, koridor, otobüs gibi diğer yaşam alanlarında erkeklerle bayanların yollarını ayıramayacağımız için karma eğitim istiyorum." (B4)

"İnsanlar çift cinsiyet yaratılmış. Okulda pazarda, avmde, vs. muhakkak bir yerlerde etkileşim halinde olmak zorunda kalıyorsun. Alışveriş yaparken bir erkek bayan satıcıdan bir şeyler alıyor. Bütün bunlarda sıkıntı yok ama aynı okulda okumaya gelince mi problem çıkıyor?" (B3)

"İlahiyatlar akvaryum değil, dışarıya da çıkıyoruz." (E4)

"İlahiyat fakültesinden çıkıldığı anda hayat eğitimi de karma bundan dolayı karma kalması daha mantıklı." (E2)

"Evden dışarıya adım attığımızda diğer insanlarla ortak kullandığımız her alan kamusal alan olarak adlandırılmaktadır. Sokaklar, toplu taşıma araçları, hastaneler gibi diğer insanlarla ortak kullandığımız her alan gibi üniversite de bir kamusal alandır ve her kamusal alanda olduğu gibi karma olması normal olandır. İlahiyat Fakülteleri, toplumdan izole edilmiş mekânlar değildir, olmamalıdır." (B2)

"Sosyal çevremizde kadınlı erkekli iletişim kurma zorunluluğumuz varken eğitiminde bu

ayrım neden yapılmak istenir?” (E4)

“Mezun olunca pamuklara sarılıp karşı cinsi görmeden bir yaşam mümkün olmayacağına göre hayata bakış açısının karma eğitimle daha iyi olacağı kanaatindeyim.” (BM)

“Yol, çarşı, pazar, iş, meclis, okul vb. her yerde kadınlarla bir arada olmaktan rahatsızlık duymayanlar niçin aynı sınıfta olmaktan rahatsızlık duyuyorlar anlamış değilim. Bunun bir ikiyüzlülük olduğunu düşünüyorum.” (E3)

Bu kategori altında bazı katılımcılar ise mezuniyet sonrasında çalışacakları iş ortamlarının karma doğası nedeniyle hizmet öncesinde aldıkları eğitimin tam aksi istikamette olmasının mesleki hayatın gerçekliğine kendilerini hazırlamayacağı endişesiyle tek cinsiyetli eğitime karşı çıkmaktadırlar. Konuyla ilgili bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Buradan mezun olanlar hiç karma ortamda görev almayacak mı, uzaya mı gidecekler.” (EM)

“İş hayatında da bir bayan yönetici olarak bir erkekle çalıştığında yahut iş arkadaşlarının arasında karma bir düzen varken fakülte aşamasında bunu ayırmak hiç mantıklı gelmiyor.” (B4)

“Eğer ki bir bayan devlette görev alabiliyor gerekirse iş hayatında öğretmenler odası olsun, büro olsun erkekle beraber kalıyorsa bu karma olmalı ki zorluk çekilmesin” (E2)

“Bir kadın ileride eğitimci, mühendis, diplomat, doktor olduğunda veya bir erkek zaten bu karma ortamı yaşamak mecburiyetinde olacakken neden karma eğitime karşı olur ki?” (B3)

“Bu öğrenciler, toplum içinde daima kadın erkek bir arada yaşayacaklar, öğretmen olunca da öyle.” (EM)

“Bence bir bayan öğretmenlik hayatına atıldığında erkeksiz ortamdaki gittiği için karma sınıflara ya da karma öğretmen odalarında zorluklarla karşılaşacak.” (B3)

“Sonuçta karşı cins her zaman hayatımızda bir yer alacak ve her zaman karşımıza çıkacak yeri geldiğinde aynı ortamda çalışacağız herkes saygı çerçevesi içinde davranış sergilerse elbette bir sorun çıkmaz, çıkamaz.” (B2)

“Bizim toplumumuzun gerçeklerinden tamamen uzak, sonuçta biz bu insanlarla çalışma hayatımızda da birlikte aynı ortamda bulunacağız, şimdi bu şekilde olması, bizi toplumun gerçeklerinden uzaklaştırmaktan ve topluma yabancılaştırmaktan başka bir işe yaramaz.” (B4)

2.2.2. Sağlıklı Kadın-Erkek İlişkileri

Karma eğitim lehinde görüş beyan eden 543 katılımcıdan 215'i, kadın-erkek ilişkilerinin sağlıklı gelişimi açısından karma eğitim ortamının daha faydalı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu kategori altında katılımcılar karma eğitim ortamında akıl baliğ olmuş ve rüşt çağını geçmiş birinin nefesine sahip

çıkabilecek düzeyde olduğunu, kadın-erkek ilişkilerinde cinsellik yerine insan/şahsiyet merkezli sağlıklı bir anlayışın yerleşebileceğini, karma eğitim ortamında kadın ve erkeğin birbirine edep ve hayâ çerçevesinde bakarak birlikte yaşamayı ve kendilerini kontrol etmeyi öğrenebileceklerini, ayrı eğitimin karşı cinse ilgiyi daha çok artıracaklarını, karşı cinse nasıl davranılması gerektiğini, uygun olan uygun olmayan davranışların neler olduğunu ayırt edebileceklerini, cinsiyet ayrımcılığının önüne geçilebileceğini öne sürerek tek cinsiyetli eğitime karşı çıkmaktadırlar. Konuyla ilgili bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Karma olmalı çünkü erkek İHL’den mezun olan öğrenciler hanımlarla nasıl aynı ortamda kalmaları gerektiğini zaten öğrenemeyip ilk aylarda tabiri caizse sapıtmaya başlıyorlar, bunun yerine erken vakitlerde hanımlarla aynı ortamı paylaşmaları hayatlarının geri kalanında yaşantıları için daha faydalı olacaktır.” (E4)

“Kadın-erkek birbiriyle konuşabilir, muhabbet edebilir ama bu şekilde yapıldığı zaman bir erkekle bir kız konuştuğu zaman sanki hemen aralarında bir şey olması gerekiyor gibi düşünüyorlar.” (B1)

“20’li yaşlarda akli başında insanları sınıfları ayırarak dizginlemeye çalışmak talihsiz bir düşünce. Kaldı ki sınıf ortamı okulda fitneye en mahal vermeyecek ortamdır.” (B4)

“Muhafazakâr kesim olarak bayanların karşı cins tarafından sadece cinsel bir meta olarak görüldüğü erkeklerin bayanlar tarafından özür dileyerek söylüyorum ki sapık gözüyle bakıldığı bir ortamda bu ayırım durumu daha da kötüye götürecektir, birbirimize önce insan olarak bakmayı ve farklılıklarımızla aynı ortamda bulunuş amacımıza da uygun bir duruşla bir arada yaşamayı öğrenmeliyiz.” (B4)

“İnsanlar birbirleriyle iletişim hâlinde oldukça edep ve hayânın ne olduğunu öğrenirler, kaçarak değil.” (B1)

“Kadın erkek ilişkisini cinsellikten ibaret sanan bir zihniyetin köküne su vermektir karma eğitime son vermek. Kadın erkek ilişkisi cinsellikten ibaret değildir.” (B2)

“Cinsiyetin değil şahsiyetin ön plana çıkması. Kız ve erkeklerin birbirlerine bakış açısının ahlaki ölçüler içerisinde birlikte yaşamayı öğrenmeleri ve bunu ayrı ayrı yerlerde değil aynı ortamda yaşayarak öğretilmeli.” (EM)

“Böyle şeyleri hep gündemde tutup insanları iyice şehvetperest, karşı cinse sürekli eğilim içinde zanneden zavallılara da acıyorum. Bizim fakültede şu an zorunlu dersler de bir ayırım söz konusu ve ben hiçbir faydasını görmedim hatta kızların çıvık hareketleri iyice midemi bulandırıyor. Ayrıca erkekler ise çoştular, aşka gelip sosyal medyadan istekler, mesajlar havada uçuyor (özellikle karma eğitimi istemeyenler).” (B4)

“Bu sayede nefislerini daha iyi kontrol etmeyi öğrenirler.” (B1)

“Eğer biz zihnimizi helal dairesi içinde tesettüre sahip bir bayan kardeşimizi

gördüğümüzde dahi kontrol altında tutamıyorsak zaten karma eğitimden önce tartışmamız ve çözmemiz gereken çok daha önemli meseleler vardır.” (EH)

“Üniversiteye gelmiş biri nefesine sahip çıkabilecek düzeydedir diye düşünüyorum.” (B4)

“Kadın erkeği erkek kadını sadece cinsel bir obje olarak mı görür? Sınıfta oturup ders dinleyen ilim öğrenen irade sahibi duygularını düşüncelerini kontrol altına alabilen ve bu özelliğiyle hayvandan ayrılan insanlar bir arada düzgünce oturamıyorlarsa kendilerini sorgulasınlar bence.” (BM)

“Cinsiyet ayrımcılığı fikri hastalıklı bir fikir. İnsanı ‘insan’ olarak göremeyenler, kız veya erkek denilince akıllarına yalnızca uygunsuz ilişkiler gelen insanlar gidip tedavi olsun önce.” (B3)

“Yasaklanan ve uzak tutulan şey muhataplar tarafından daha çok ilgi görür. Daha çok zihni meşgul eder.” (EM)

“Böyle bir ayırımı gidilerek bastırılmış duyguların daha fazla tetikleneceğini düşünüyorum.” (B2)

“Yasak olan uzak olan insana her zaman daha çekici gelir de ondan. Üniversite döneminde flört etmeye hevesli her gördüğü kıza ya da erkeğe farklı gözle bakan zihinler önceki okul dönemlerinde genelde tekli eğitim görmüş kişilerdi. Üniversitedeki karma eğitimden böyle nasiplenmeye çalışıyorlardı.” (BM)

“Kadın ve erkek birbirinden kaçma olayını abarttıkça, birbirleri için daha cazip hale geliyorlar. Bu da beraberinde karşı cinsi bir dost, kardeş, arkadaş değil yalnız dışı- erkek görmeye sebep oluyor. Kadın ve erkek evli olmadığı sürece birbirlerinin arkadaşlarıdır. Muhafazakâr erkeklerin artık kadının başörtüsünün dalgalanmasından dahi etkilenebilecek bir zavallılıhta olmayı bırakması için ilişkilerde normalleşme gerekmektedir. Ayrılık bu normalleşmenin önünde engeldir.” (BM)

“Sınıflar kız erkek ayrıldığından beri muhafazakâr Müslüman erkekler sosyal medya üzerinden ciddi anlamda arkadaşlık isteği ve mesaj yollamaya başladı. Koridorlar, kantin ve benzeri yerlerde sınıfta göremeyecek olmanın verdiği hüznün ve açlıkla aşırı derecede bakışlara da maruz kalıyoruz kızlar olarak. Bu yüzden de karma eğitim erkeklerin bize insan gözüyle bakabilmesi için bizimle aynı ortamda daha fazla kalmaları ve insan olmaları gerekiyor.” (B2)

“Bunu yapmak isteyenler bizleri potansiyel sapık olarak mı görüyor? Karşı cinsi sadece cinsel obje olarak mı düşününüz? Keşke insanlar ahlakçı oldukları kadar ahlaklı olsa insana insan olduğu için değer verilip saygı duyulsa cinsiyet değil, insanlık ön planda olsa.” (E4)

“Niçin karma eğitimi yapılmamalarının doyurucu ve mantıklı cevabı yok çünkü ileri sürülen gerekçeler ‘freudvari’ kaçınılması gereken bozuk zihinler takıntısından ibaret. Karma eğitiminde kadın ya da erkek karşı cinsine karşı sorumluluğunu bilmiyor ve kendini sahip olamıyorsa kendine başka evren aramalı, toplumda potansiyel sapık

olduğunu düşünüyorum.” (E4)

“Kız erkek ayrı eğitimin zinayı engellemeyeceğine inanıyorum. Zinaya yaklaşmama bilincini veremedikten sonra eğitimi ayrı yapmanın yalnızca şekilcilik olduğunu ve gerçekten uzak olduğunu düşünüyorum.” (B3)

“Kadın ve erkeğin ortamlarını ayırmak suretiyle daha ahlaklı bir ortam doğmaz. Düşünen için bu insana hakaret derecesinde bir uygulama olur. Çünkü ancak hayvanlar zincirlenerek veyahut mekânları birbirinden ayrılarak düzen sağlanır. Sağlıklı bireyler zincirler veya duvarlar olmaksızın kendilerine verilmiş olan akılla bu düzeni sağlayabilirler.” (E4)

“Akıl baliğ olmuş ve rüşt çağını geçmiş insanların hangi gerekçeyle olursa olsun birbirinden ayrı bir eğitim alması yanlıştır. Nitekim bu yaştaki insanların onuruna ve şahsiyetine hakarettir. Denilmek isteniyor ki siz nefsinize hâkim olamazsınız.” (EM)

“Ve artık kızların erkeklere, erkeklerinde kızlara yabancı madde gibi bakması ortadan kalkmalı. Zaten ilahiyata gelen bir insan sınırını mutlaka bilir, bilmezse de çevresinden tepki alacaktır.” (B1)

2.2.3. Kişisel ve Sosyal Gelişim

Karma eğitim lehinde görüş beyan eden 543 katılımcıdan 196’sı, karma eğitimin bireyin kişisel ve sosyal gelişimi açısından önemli fırsatlar sunduğunu ifade etmiştir. Bu kategori altında katılımcılar bireyin kendini ifade etme yeteneklerinin gelişmesi, karşı cinsi anlaması ve insan olarak kabul etmesi, sağlıklı bir şekilde toplumsallaşması, kendine güven duygusu geliştirmesi, girişimci olabilmesi, bireysel farklılıkları kavrayabilmesi, vb. açılardan karma eğitime devam edilmesinin önemini vurgulamışlardır. Konuyla ilgili bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Okulları ayırmak öğrencilerin sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilir. İlahiyat fakültesi öğrencisi toplum karşısında kendini rahatça ifade edebilmeli ve herkesle iletişime geçebilmeli. Bunu da ancak okuduğu fakülte de geliştirebilir. 5 yıl boyunca sadece kendi cinsiyelle muhatap olmuş bir insan sonraki yaşamında tutuk ve çekingen birine dönüşebilir.” (B3)

“İnsanların sosyalleştiği ve ‘diğeri’ne nasıl davranması, arasındaki mesafeyi nasıl ve ne kadar koruması gerektiğini öğrendiği bir eğitim yeridir fakülteler. Rahip ya da rahibe yetiştirilmiyor buralarda.” (BM)

“Fakülteye başladığımızda bizlere zaman zaman kaba davranan erkek öğrencilerin son sınıfı doğru kibar ve saygılı olması da karma ortamın getirişi ve öğretisidir.” (B4)

“Karşı cinsin bulunmadığı bir ortamda eğitim alan birey daha sonraki hayatında karşı cinsi nasıl anlayabilir, onları tanımadan nasıl sosyalleşebilir, daha önce ilişkisi olmadığı bireylerle bir araya gelince nasıl kendine güvenebilir, nasıl çekinmeden kendisini ifade

edebilir?" (E4)

"Bizler ileride de okullarda olsun aile ortamımızda insanlarla iletişim kurmamız gerekecek. Veliler her zaman hem cinsimiz olmayabilir. Bu yüzden karşı cins ile nasıl davranacağımızı ilk önce sınıf ortamında öğreneceğiz. Sosyal hayatta ve iş hayatında bu bize fayda sağlayacaktır." (B4)

"Karma eğitim bireylerin kendisini hemcinsi karşısında nasıl rahat ifade edebiliyorsa karşı cins karşısında da öyle ifade edebilmesi için gereklidir. Günümüzün gereği olarak bayan, sosyal hayatın içindedir. Ve sürekli erkeklerle muhatap olmaktadır. Kendisini karşı cins seviyeli ve düzgün ifade etmeyi öğrenememiş bayanlar, bir erkekle muhatap olmak zorunda kalınca tuhaf ve komik bir duruma düşüyorlar, cümlelerini toparlayamayıp kendilerini erkeğin karşısında basitleştiriyorlar." (B4)

"Sınıflar ayrı olduğu zaman en ufak bir bayanların olduğu topluluğa veya insan sosyal bir varlık olduğu için bir veznede çalışan bayan memura konuşma cesaretimiz kalmıyor, hep pasif kalıyoruz, illaki bu hayatta bir diyalog oluyor, onu yapamıyoruz." (E2)

"İlahiyat fakültesine geldiğimde bir erkek arkadaşına camı açabilir misiniz gibi basit bir soruyu soracakken dahi bin defa düşünmek gibi bir duruma düşmüş oldum. Toplum önünde hitap etmek zorunda kalacak biz ilahiyatçıların bu kadar çekimser kalması bana hoş gelmiyor." (B4)

"Karma eğitimin olmadığı okullarda görülen durum karma bir ortamda toplum önüne çıkmaya cesaret edemeyen bireyler ortaya çıkıyor. Bayanların olduğu ortamda konuşmaya cesaret edemeyen erkekler ve erkeklerin bulunduğu ortamda konuşmaya cesaret edemeyen bayanlar ortaya çıkıyor. Bu çok ciddi bir sorun." (E3)

"Din âlimi olarak yetiştirilen insanların karşı cinsle yabani olmaması ve yeri geldiğinde rahat iletişim kurmaları için karma eğitim yapılmalıdır." (BM)

"Hayatımızın her alanında karşı cinsle iletişimimiz olacak eğer kız erkek ayrılırsa insanlar yobazlaşır, karşıdakiyle konuşmayı oturmaya kalkmayı nasıl davranması gerektiğini unuttur." (B4)

"Bir erkek var diye konuşamıyorum, kendimi ifade edemiyorum diyen hemcinslerim adına üzülüyorum. Bu tür kafa yapısı özgüven eksikliğinin bir göstergesi. Böyle devam edecek olursa ileride eşinin yanında da kendini ifade edemeyecek olan bir kadın olarak hayatına devam edecek. Yani demem o ki erkeklerin varlığı beni sosyal hayattan hiçbir platformda soyutlamamalı ki soyutlamıyor da. Çekinik hemcinslerimin erkek fobilerini okurken yenmeleri adına karma eğitim olmasını isterim." (B2)

"Bence daha özgüvenli bireyler için, kendini her ortamda ifade etmeye alışmak için doğru tercih karma eğitim." (E1)

"Kadın doğasını bilmeyen erkek ya da erkeği bilmeyen kadın sosyalleşemez ve karşı cinsiyetin varlığına bile duyarsız kalır. İnsani açıdan kadın ve erkek toplumsallaşmak ve toplumun her ferdiyle sosyal sınıf ortamını paylaşmalıdır." (B4)

“Zaten ilahiyat öğrencileri çok içine kapalı, normal hayattan daha fazla soyutlanmasınlar.” (B4)

“Erkek olarak sadece erkeklerin okuduğu bir okulda okudum ve kızların içine girince kendimi afallamış olarak gördüm. O kadar ki kendime olan güvenim yok olmak üzereydi. Sıfır sosyallik vardı. Toparlaması zor oldu. İki farklı cinsinde aynı ortamda ders alması ileri zamanlarda yaşayacağı sorunlara karşı nasıl tepkiler vermesi gerektiğini de öğretir. Hal hareket tavırlarına laflarına dikkat ederler.” (E4)

“Toplumun her alanında bir arada yaşamak zorunda olan iki cinsin okul ortamında birbirini tanıdığını ve buna göre karşılıklı olarak davranış kalıplarının öğrenilip hayata geçirildiğini düşünüyorum. Bu basamağı atlayan ve karşı cinsle bir arada yaşamamış insan gruplarının toplumsal hayatta iletişim kopukluklarına yol açacağı ve toplumsal yapının gerektirdiği yaşam şartlarına uyum sağlayamayacağı kanaatindeyim.” (BM)

2.2.4. Pedagojik Katkı

Karma eğitim lehinde görüş beyan eden 543 katılımcıdan 187'si, karma eğitimin eğitim-öğretim açısından birçok faydası olduğunu ifade etmiştir. Bu kategori altında katılımcılar karma eğitim ortamında kadın ve erkeğin beyin yapılarının ve düşünme tarzlarının farklı olması nedeniyle bu farklılığın akademik tartışma ortamlarında zenginlik kaynağı olduğunu, her iki cinsiyetin hareketleri ve konuşma tarzlarına hassasiyet göstermesi nedeniyle sınıf içi disiplin problemlerinin daha az ortaya çıktığını, sınıf mevcut oranlarının tek cinsiyetli eğitime göre daha dengeli dağılım sergilediğini, sınıf içinde konuşmayı engelleyen şeyin karma eğitim olmadığını, vb. öne sürerek tek cinsiyetli eğitime karşı çıkmaktadırlar. Konuyla ilgili bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Kızlar ve erkeklerin beyin yapıları, düşünce tarzları, duyuşsal alanları farklı olduğu için derslerde birlikte olduklarında bu alanlarda birbirlerini tamamladıklarını, dersi verimlileştirdiğini düşünüyorum. Mesela kızlar teorik bilgilere, not tutmaya yönelik düşünüyor bu yönde sorular soruyor. Erkekler ise güncel haberlerden daha haberdar, hocaları bu yönden sorularla yönlendiriyorlar, sınıfta tartışma ortamı oluşuyor. Bunun akademik başarıyı artırdığını düşünüyorum.” (B4)

“Geçen yıl karma eğitimdeydim ve sınıf ortamım daha heterojendi, dersler daha güzel ilerliyordu. Şimdi ise çok fazla kız öğrenci var ve tek düze düşünceler hâkim. Dersler eğlenceli, aktif, vs. ilerlemiyor.” (B4)

“Bir bayan ve erkek zihni, genellikle farklı açılardan düşünür ve çalışır. Sınıfta farklı düşüncelerin olması, konuya farklı açılardan bakılması belki düşünce ufukumuzu genişletir. Ayrıca sadece bayan veya sadece erkek olan sınıflar da konuşmaların seviyesi ve hareketler

bayağı hale dönüşüyor zamanla.” (BM)

“Kızların ve erkeklerin düşünce yapısı farklı, aynı sınıfta düşünceler ortaya konulduğu zaman fikir alışverişi oluyordu, şu an ise kızların konuşmak için sorduğu saçma sorularla vakit öldürüyoruz. Ders aralarındaki kızların konuşmalarından dolayı dersler dinlenmez hale geldi, önceden erkeklerden ve hocadan çekinme vardı, şu an o da kalmadı.” (B3)

“Karma eğitim yapılan sınıfta daha seviyeli bir ders işleniyor. Öğrenciler her aklından geçeni söylemiyor en azından. Bu da iki düşün bir konu alışkanlığımı kazandırıyor bize. Aksi takdirde konu sulandırılıp farklı yönlere çekilebiliyor.” (B4)

“Kadın ve erkeğin ortamlarını ayırmak suretiyle eğitimde başarıyı artıramazsınız. Bilakis kadının olmadığı bir sınıftaki muhabbetin ne derece seviyesizleştiğini çoğumuz biliriz.” (E4)

“Sınıfta sadece erkekler olunca rahatça küfür, vb. şeyler oluyor ama kızlar olunca biraz çeki düzen veriyor insan kendine.” (EH)

“Karma eğitimsiz geçen iki aylık süreye baktığımda, derse katılma oranlarında hiçbir değişme göremedim.” (E3)

“Her iki cinsten hemcinsleriyle dolu bir arkadaş toplantısında eğlenmeye gelmiş gibiler; ilim, bilim hak getire.” (B3)

“Erkeklerin kızlara göre daha zeki olduklarını ve yorum kabiliyetlerinin daha gelişmiş olduğunu düşünüyorum. Hoca sınıfta bir soru sorduğunda cevap veren ya da yorum yapan büyük çoğunluk erkeklerdi, şimdiki eğitim düzeninde hocanın sorduğu soruya kızlar aldırış bile etmiyor. Kızların erkekler sınıfta olmazsa biz rahat konuşuruz, derse katılırız, vb. söylemlerinin boş olduğunu ben kendi tecrübemle gördüm, dersler çok verimsiz geçiyor.” (B3)

“Hazırlıkta karma okuduk, kız arkadaşlar daha kontrollü davranıyorlardı, hocalarımızdan birinin de sessiz olun dediğini hatırlamıyorum ama şimdi hocalar sürekli sessiz olunmasını istiyor. Sınıfta iki tane dahi erkek öğrencinin olması kızlar üzerinde ister istemez bir otokontrol sağlıyordu. Hazırlıkta sınıfta erkekler var diye derse katılamamaktan yakınan kız arkadaşlarımın derse katıldıklarını da gözlemlemedim bu bir buçuk yıllık süre zarfında.” (B2)

“Karma eğitim olmadığı için sınıf mevcutları fazla ve imam hatip lisesi ve düz lise mezunu öğrenciler karma olduğu için eğitim verimli olmuyor.” (BH)

“Sınıflarda kişi sayısında eşitsizlik oluyor ve bu eğitimi engelliyor.” (B2)

“Bizim fakültemizde kız sınıfı 60 kişiyken erkek sınıfı 30 kişi yoktur. Yani haksızlık söz konusu.” (B3)

“Başka sınıfta derse girmek istediğimizde sınıflar tek cins olduğu için erkek sınıflarında derslere giremiyoruz.” (B1)

“Garip olan şu ki genel olarak sınıf içerisinde konuşan, yorum yapan arkadaşlar karma eğitime son verildikten sonra eskisi kadar konuşmuyor, yorum yapmıyorlar. Bir insanın

sınıf içerisinde konuşmasını engelleyen şeyin karma eğitim olduğunu düşünmüyorum.”

(B4)

“Bence eğitimde baz alınacak kriter eğitim kadrosunu iyileştirmek ve insanları okumaya teşvik etmektir. Başarının karma olup olmamasıyla ilişkisi olduğunu düşünmüyorum.”

(B1)

2.2.5. Dine Aykırı Olmaması

Karma eğitim lehinde görüş beyan eden 543 katılımcıdan 40'ı, karma eğitim ortamının dinen mahzurlu olmadığını ifade etmişlerdir. Bu kategori altında katılımcılar karma eğitim ortamını dinen yasaklayan herhangi bir dini hüküm olmadığını, peygamberimizin sünnetine aykırı olmadığını, vb. öne sürerek tek cinsiyetli eğitime karşı çıkmaktadırlar. Konuyla ilgili bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Dinî hüküm açısından kadın ve erkeğin (şer’î şartlara riayet etmek kaydıyla) aynı ortamda ilim öğrenmelerine engel bir durum bilmiyorum.” (E4)

“Allah’ın dininin bizi böyle bir ayrıştırmaya götürdüğünü düşünmüyorum. Dahası böyle bir ayet veya sünnet de göremiyorum. İslam dini toplumsal hayatı, bir arada yaşamayı öngörüyor. Hatta evrensel sosyolojik birçok konuda emir ve hükümleri var. İslam peygamberi de aynı şekilde yaşamıştır. Asr-ı saadet dediğimiz dönemlerde de kadın ve erkekler toplum içinde ayrıışmamıştır. İslam bedenlerden, cinsiyetlerden çok amellere ve niyetlere önem verir. Bu hususta gerek fakültede gerek sokakta gruplara ayırmamak gerekir. Önemli olanın bir arada yaşamanın kurallarına uymaktır. İslam yine bu konudaki kriterleri ortaya koyuyor. Müslüman kadın ve erkeklerin müstehcenlikten uzak durmalarını, harama bakmamalarını, güzel konuşmalarını, mahrem yerlerini örtmeleri, vb. emreder. Müslümanlar ayrıışmak yerine bu kriterlere uyarak bir arada olmalıdırlar. Ayrı olacaksa Allah neden birbirimize karşı böyle emirler versin?” (E3)

“Ben öyle düşünüyorum ki bayana tesettür emri onun toplumsal alanda olabilecek en güvenli şekilde var olabilmesi için emredilmiştir. İlgili ayetin mahiyetinin ve nüzul tarihlerinin bu minvalde tekrar düşünülmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu sebeple ilahiyatlarda tesettürlü bayanlar ile aynı sınıfta olmak, iletişim kurmak herhangi bir sakınca barındırmıyor diye düşünüyorum.” (EH)

“Dinimiz İslam bize mahremiyet sınırlarımıza her şekilde dikkat etmemizi emrediyor, kendimizi karşı cinsten yırtıcı hayvandan kaçır gibi sakınmamızı değil.” (B2)

“Kuranda, kadınlar ve erkeklerin bir arada eğitim almalarının, bir arada bulunmalarının doğru olmadığına işaret eden bir atıf mı var?” (E1)

“Asrı saadet dikkatlice okunduğunda kadınların mescidin içinde bile erkeklerin arkasında saf tuttuğu görülecektir. Sahabede olmayan (!) hassasiyete ve takvaya biz mi sahibiz?

Onlardan çok ihlas sahibi miyiz yoksa Türkiye’deki ortalama bir üniversite öğrencisi

kadar bile duygu ve kimyamıza hâkim olamayacağımızdan mı korkuyoruz?" (EM)

"Din bir arada yaşayan bu iki cins için bu sınırları bu kadar daraltmamıştır. Örneğimiz Rasulullah sav de karşı cinsten olan gerek akraba gerekse diğer çevrelerden kişilerle iletişimde bulunmuştur, eşlerini bizim şu an aklımızdan geçirmeyeceğimiz savaş meydanlarına götürmüş hatta eşleri kendileri de bizzat daha özel bir tesettür ayetine muhatap olmalarına rağmen sahabelerle irtibatlarını koparmamışlardır. Buna birçok örnek verilebilir elbette." (BM)

"Peygamberimiz bile mescitte kadınlar arkada perde olmadan namaz kılmaya müsaade etmişken ilim meclisinde neden karma olmasın?" (B2)

"Dini metinlerden ve gelenekten karma eğitime karşı (haremlik-selamlık) argümanlar sunulabildiği gibi bunun tam tersini savunan argümanlar da ileri sürülebilir. O yüzden bu meseleye din-iman meselesi olarak değil de hangi sistem uygulanırsa daha verimli/hayırlı olur zaviyesinden bakmak gerekir." (E3)

Araştırmamızda yer alan 543 katılımcı, karma eğitimin devam etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Fakat yukarıda da örnekleri görüleceği üzere karma eğitimi savunma gerekçelerini belirten katılımcı sayısı 543 katılımcı içerisinde 488 olmuştur. Geriye kalan 55 katılımcı İlahiyat Fakültelerinde karma eğitimin devam etmesini işaretlemelerine karşın neden desteklediklerini açıkla(ya)mamıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmamızda yer alan 1335 katılımcıdan 792'si, İlahiyat Fakültelerinde kız ve erkek öğrenciler için ayrı sınıflar açılmasını talep etmektedirler; hatta bir kısım katılımcı da kız ve erkek öğrenciler için ayrı ilahiyat fakülteleri açılmasını istemektedirler. Katılımcılar bu taleplerini çeşitli gerekçeler öne sürerek dile getirmişlerdir. Karma eğitime karşı olan 792 katılımcıdan 388'i pedagojik kaygılarla, 358'i dini kaygılarla, 276'sı kız-erkek ilişkileriyle ilgili kaygılarla, 13'ü karma eğitimin ideolojik dayatma olduğu gerekçesiyle, 125'i herhangi bir neden belirtmeksizin karma eğitime itiraz ettiklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmamızda yer alan 1335 katılımcıdan 543'ü, İlahiyat Fakültelerinde karma eğitim uygulamasının devamını istemektedirler. Katılımcılar bu taleplerini çeşitli gerekçeler öne sürerek dile getirmişlerdir. Karma eğitim lehinde görüş beyan eden 543 katılımcıdan 284'ü sosyal ve mesleki gerçeklik, 215'i sağlıklı kadın-erkek ilişkileri, 196'sı kişisel ve sosyal gelişim, 187'si pedagojik katkı, 40'ı dini açıdan sakıncalı olmaması açısından ve 55'i ise herhangi bir neden belirtmeksizin tek cinsiyetli eğitime karşı olduklarını ifade etmişlerdir.

Karma eğitim aleyhinde görüş beyan eden 792 katılımcıdan 388'i, tek cinsiyete dayalı eğitimin öğrenciler açısından yüksek başarı getirdiğini, kızların ve erkeklerin ayrı sınıflarda daha verimli bir eğitim alacaklarını ve özellikle bazı derslerin (Kuran-ı Kerim, Fıkıh, Musiki, vb.) karma eğitim ortamında verimli bir şekilde işlenemediğini öne sürmüşlerdir. Sadece hem cinslerinin bulunduğu ortamlarda kendilerine son derece güvende hissettiklerini, etrafında kendilerini etkileyecek ya da yadırgayacak karşı cins olmadığı için yanlış yapmaktan çekinmediklerini ve rahat ders katılabildiklerini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar ise karma eğitim ortamında cinslerin sınıftaki karşı cinsle olan ilgi duyması, duygularına hâkim olamadıklarından dikkatlerinin dağıldığını ve bu durumunda akademik başarılarını olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Karma eğitim lehinde görüş beyan eden 543 katılımcıdan 187'si ise, karma eğitim ortamında cinsler arası farklılıkların öğretim sürecindeki tartışmaları zenginleştirdiğini, sınıf içerisinde daha dikkatli konuşup hareket ettiklerini, sınıf mevcutlarının daha adil dağılım gösterdiğini öne sürerek karma eğitimin akademik başarılarını olumlu etkilediğini ifade etmiştir.

Avrupa Komisyonu'nun 2010'da hazırladığı 'Eğitim Çıktılarında Cinsiyet Farkları: Avrupa'da Alınan Tedbirler ve Mevcut Durum' araştırma raporunda, tek cinsiyetli eğitimin kızlar için daha iyi sonuç verdiği öne sürülmektedir¹⁸: "Tek cinsiyet sınıfları, örneğin, kızların soruları cevaplama ve derse katılmalarında daha fazla özgür hissetmelerini, erkeklerin ise öğrenci olarak kendi imajlarıyla ilgili endişelenmeden daha fazla çalışmalarını sağlamaktadır. Bu tür sınıfların motivasyon, davranış ve başarıyı artırdığı iddia edilmektedir." Ancak söz konusu rapor yine de, "tek cinsiyete dayalı eğitim ortamlarında öğrenci başarısına ilişkin çalışma sonuçları net değildir." tespitini de yapmaktadır.¹⁹ Hem bu rapordan hem de bizim yaptığımız araştırmadan çıkan sonuç şudur ki, karma eğitim lehinde sunulan pedagojik katkı ve aleyhinde sunulan pedagojik engel gerekçeleri üzerinde kısa ve uzun ölçekli (boylamsal) saha araştırmalarına ihtiyaç vardır.

Karma eğitim aleyhinde görüş beyan eden 792 katılımcıdan 358'i, karma eğitim ortamının İslam'ın prensiplerine uymadığını, peygamberimizin sünnetine uygun olmadığını, bazı âlimlerce uygun görülmediğini, gelenekte yeri olmadığını ve İslam'ın öğretildiği kurumun

¹⁸ Eurydice, *Eğitim Çıktılarında Cinsiyet Farkları: Avrupa'da Alınan Tedbirler ve Mevcut Durum* (Brüksel: Avrupa Komisyonu, 2010), 31.

¹⁹ Eurydice, *Eğitim Çıktılarında Cinsiyet Farkları: Avrupa'da Alınan Tedbirler ve Mevcut Durum*, 31.

ilkeleriyle uyuşmadığını öne sürerek karma eğitime karşı çıkmaktadır. Tarih boyunca karma eğitime karşı çıkanların görüşlerinin temelinde genelde dinî kaygılar yatmaktadır.²⁰ Nitekim Gözütok da bu konuda şunları ifade etmektedir²¹: *“Tarih boyunca, karma eğitimin değil de tek cinsiyete dayalı okulların tercih edilmesinin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bunların en önemlileri hiç kuşkusuz dini ve kültürel gelenektir.”*

Türkiye’de ilk önce yükseköğretim düzeyinde gündeme gelen karma eğitim uygulaması, Maarif Nazırı Ali Kemal’in 1919 yılında Darülfünûn’a gönderdiği yazılı emirle gerçekleştirilmek istenmiştir. O sırada Darülfünun rektörlüğü görevinde bulunan Babanzade Ahmet Naim Bey, Darülfünun’da karma eğitim uygulamasına geçildiği sıralarda bu uygulamaya dini kaygılarla itiraz etmiştir²²: *“Ben bunu tatbik edemem, kız ve erkek çocukların diz dize oturmalarına razı olamam, bu benim dinime aykırıdır.”* Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi ise, Sadrazama yazdığı itiraz yazısında Darülfünûn’da namus simgesi örtülü Müslüman kızların erkek öğrenci ile diz dize oturduğunu, söyleyerek itiraz etmiştir. Babanzade Ahmet Naim Bey, uygulanacak karma eğitimin dinî hisleri rencide ettiği ve toplumsal yapıyı sarstığı gerekçeleriyle karşı çıkmıştır. İslâmî terbiyeye riayet edilmesi ve milletin hassasiyetlerinin dikkate alınması gerektiği yolundaki görüşlerine itibar edilmemesi neticesinde Babanzade Ahmet Naim Bey rektörlük görevinden istifa etmiştir.²³

Karma eğitim lehinde görüş beyan eden 543 katılımcıdan 40’ı ise karma eğitimi dinen yasaklayan herhangi bir hüküm olmadığını, peygamberimizin sünnetine aykırı olmadığını ve hatta asrı saadette kadın/erkeğin kamusal alanda birlikte olduklarını, vb. öne sürerek tek cinsiyetli eğitime karşı çıkmaktadır. Gözütok *“Batı ve İslâm Dünyasında Karma Eğitim”* adlı çalışmasında dinî hüküm açısından kadın ve erkeğin (şer’î şartlara riayet etmek kaydıyla) aynı ortamda ilim öğrenmelerine engel bir durum olmadığını ifade ederek bu konuyla ilgili olarak şu tespitlere yer vermektedir: Gerek Hz. Peygamber (sav) devrinde ve gerekse ilk halifeler

²⁰ Kamer, *Türk Eğitim Sisteminde Karma Eğitime İlişkin Fikirler, Tartışmalar ve Uygulamalar (1908 - 1950)*.

²¹ Gözütok, *“Batı ve İslâm Dünyasında Karma Eğitim”*, 93.

²² Ramazan Sercan Somuncu, *“Babanzade Gibi Adam Var Mıdır?”*, 2010, <http://www.dunyabizim.com/portre/4515/babanzade-gibi-adam-var-midir> (Erişim Tarihi: 10.07.2018).

²³ Kamer, *Türk Eğitim Sisteminde Karma Eğitime İlişkin Fikirler, Tartışmalar ve Uygulamalar (1908 - 1950)*, 104; Somuncu, *“Babanzade Gibi Adam Var Mıdır?”*

devrinde kadınlar, camilerde kendilerine ayrılan bir yerde erkeklerle aynı çatı altında ibadetlerini yapmışlar, mescitte yapılan eğitimden kadın-erkek ayrı yerlerde oturmak suretiyle istifade etmişlerdir. Bu nedenle peygamberimiz bazen erkekler ile kadınların safları arasında durarak, bazen doğrudan kadınların arasında ayakta durarak, genelde de erkekler arasında ayakta durarak eğitim faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Gözütok bahsedilen bu çalışmasında, Asr-ı Saadet ve daha sonrasında kadınların ilim meclislerinde erkeklerle aynı mekânda eğitim gördüklerini gösteren birçok örneği kaynaklarıyla sunmaktadır.²⁴ Daha sonraki dönemlerde bazı din âlimlerinin kadına ve kadın-erkek ilişkilerine yaklaşımı, karma eğitime bakış açısını da değiştirmiştir. Fitne gerekçesiyle kadınların bir eğitim kurumu olan camiden uzaklaştırıldığı öne sürülmektedir. Örneğin Ahmet b. Hanbel bu dönüşümü şöyle ifade etmektedir²⁵: *“Eskiden kadınlar rahatlıkla erkeklerle birlikte aynı mecliste oturlardı, fakat günümüzde ise kadının bir parmağını göstermesi bile fitne sayıldı.”* Doktor Abdullah Cevdet Bey de, *“İbâdet aynı çatı altında kadın ve erkek müctemian ifâ olunabiliyor. İbâdet gibi farz olan tâlimin de aynı çatı altında kadın ve erkek hep beraber icrası neden şîâr-ı İslâm’a mugayir görülsün?”* diye sorarak aynı çatı altında öğrenim görmenin İslâm’a aykırı olamayacağını sonraki dönemlerde ifade etmiştir.²⁶

Karma eğitim aleyhinde görüş beyan eden 792 katılımcıdan 276’sı, karma eğitim ortamında bazı öğrencilerin sınıftaki karşı cinse karşı olan ilginin dikkatleri dağıttığını, zihinsel performansları düşürebildiğini, ergenlik çağında salgılanan bazı cinsiyet hormonlarının bireylerin davranışlarını olumsuz etkileyebildiğini, kız-erkek arasında istenmeyen münasebetlerin oluştuğunu ifade etmiştir. Buna karşın karma eğitim lehinde görüş beyan eden 543 katılımcıdan 215’i ise karma eğitim ortamında akıl baliğ olmuş ve rüşd çağını geçmiş birinin nefesine sahip çıkabilecek düzeyde olduğunu, kadın-erkek ilişkilerinde cinsellik yerine insan/şahsiyet merkezli sağlıklı bir anlayışın yerleşebileceğini, karma eğitim ortamında kadın ve erkeğin birbirine edep ve hayâ çerçevesinde bakarak birlikte yaşamayı ve kendilerini kontrol etmeyi öğrenebileceklerini, ayrı eğitimin karşı cinse ilgiyi daha çok artıracığını, karşı cinse nasıl davranılması gerektiğini, uygun olan uygun olmayan davranışların neler olduğunu ayırt edebileceklerini, cinsiyet

²⁴ M. Şevki Aydın, “Karma Eğitim Üzerine”, *Ribat Dergisi*, 2015; Gözütok, “Batı ve İslâm Dünyasında Karma Eğitim”, 101.

²⁵ Gözütok, “Batı ve İslâm Dünyasında Karma Eğitim”, 102.

²⁶ Büyük Mecmua, 24 Nisan 1919.

ayrımcılığının önüne geçilebileceğini öne sürmüşlerdir. Karma eğitime ilişkin görüşlerin şekillenmesinde cinsiyet kültürünün etkili olduğu belirtilmektedir²⁷. Mesela İbn Sahnun, “öğretmenin kızları oğlanlarla karıştırarak okutmasını iyi görmem. Çünkü bu, onların bozulmasına sebep olur.” demektir.²⁸ Vedat Nedim konuyla ilgili şunları ifade etmektedir²⁹: “...birlikte okuma cinslere birbirini tanıtmayı, kabiliyetlerinin hududunu çizmeyi öğretecektir. Biliyorum, itirazların en mühimi asıl bu meselenin esasına çevrilmiş olacak. Kızla erkek çocukların bir arada ders okumaları mı? Ateş ile barut hiç bir kaba konur mu? Çocuklarımızın ahlakı ne olur sonra? En büyük, en af olunmaz yanlış, kadınla erkeği ateşle baruta benzetmektir. Kadımla erkek bugünkü medeni cemiyetler için ateşle barut birbirine zıt iki madde olmaktan ziyade cemiyet motoruna buhar yapan ateşle sudur. Onlar birbirinin tamamlayıcısı, birbirinin eşidir. Yoksa birbirinin düşmanı, birbirinin zıddı değil. Çocuklarımızın ahlakını ise onları ayrı ayrı odalarda okutarak...temin edebileceğimizi sanıyorsak aldanan her halde ben değilim.”. Bir birey, üniversiteden mezun oluncaya dek edep ve hayâ çerçevesinde karşı cinsle hiçbir iletişime girmemişse, daha sonrasında kuracağı ilişkilerde sağlıklı olmayabilir. Karşı cinsle aynı ortam içinde bulunarak “kadın aslında bana anlatıldığı gibi değilmiş, aslında çok da farklı değilmiş” gibi insan merkezli düşüncelerin yerleşmesi mümkün hale gelebilir. Tek cinsiyete dayalı eğitimle ilgili şu kaygıları, eleştirileri ve soruları da göz önünde bulundurarak meseleyi etraflıca değerlendirmek gerekir³⁰: “Kamplaşmadan, gettolaşmadan çektiğimiz kadar hiçbir şeyden çekmediğimiz şu dünyada kadınları ve erkekleri kamusal alanda birbirinden uzak tutarak ‘namuslarımızı’ koruma altına aldığımızı düşünüyor olabilirsiniz ama kadın erkek arasındaki uçurumu açmaktan başka bir şey istemiyorsunuz. Kadın ve erkek arasındaki sağlıklı iletişim ihtimalini de büyük oranda çöpe atıyorsunuz. Kadınları erkekler, erkekleri de kadınlar için salt bir ‘gizem’ haline getiriyorsunuz. Karşısındakini düşünceleri, hayalleri, umutları olan bir ‘insan’ olarak algılamaktan uzak çapraşık bir erkek pozisyonu yaratıyorsunuz. Bu tartışmada canımı sıkan bir diğer nokta ise gençlere yapılan bu ‘hormonlarından aklı şaşmışlık’ muamelesi. 12-13 yaşlarında buluş çağına gelen her çocuk ibadetlerinden yükümlüyse eğer ve özel alanda onlara verdiğiniz ‘eğitime’ güveniyorsanız gençlere böyle bakmaktan vazgeçeceksiniz efendim. Eğer madem

²⁷ Aydın, “Karma Eğitim Üzerine”.

²⁸ Muhammed İbn Sahnun, *Âdâbu'l-Muallimin* (İstanbul: İFAV, 2006), 22.

²⁹ Kamer, *Türk Eğitim Sisteminde Karma Eğitime İlişkin Fikirler, Tartışmalar ve Uygulamalar* (1908 - 1950)., 50.

³⁰ Ç. Rumeysa, “Karma Eğitim İstiyorum, Bu Kadar”, 2016, <http://recel-blog.com/karma-egitim-istiyorum-bu-kadar/> (Erişim Tarihi: 04.05.2018).

böyle ne idüğü belirsiz, nereye gideceği belli olmayan yaratıklar bu gençler, onları cidden okullarını ayırarak istemediğiniz hal ve davranışlardan uzak tutacağımızı mı düşünüyorsunuz? Hala kadın ve erkeklerin arasındaki tek muhtemel ilişkinin cinsellik içereceği kabulünün ve cinselliğin kadınlar ve erkekler birbirinden ayrıldığına ortadan kalktığını düşünmenin sığılığını ifade etmek bana komik geliyor zaten. Onu geçtim, okul çıkışları, mahalle parkları ve hatta internet... Siz hala cidden bir insanın hayatını her yönüyle kontrol edebileceğinizi mi düşünüyorsunuz?" Ayrıca Fırat'ın çalışmasında yer alan şu sorular da, bu konuyla ilgili olarak üzerinde düşünmeye değerdir³¹: "Kadın ve erkeğin bir arada bulunmasının mahzurlu görülüşü acaba, her iki cinsin seksüel temayüller yönünde zayıflığı sebebiyle midir? İslam dini, kadın olsun erkek olsun, fikir, duygu ve davranışların kontrolü açısından yükseltici özellikleri yok mu?"

Karma eğitim aleyhinde görüş beyan eden 792 katılımcıdan 13'ü karma eğitim uygulamasının ideolojik bir dayatma ve politik bir tercih olduğunu ifade etmiştir. Karataş makalesinde Türkiye'de karma eğitim uygulamalarının, yeni kurulan Cumhuriyet'in kuruluş ideolojisi ile doğrudan ilişkili olduğunu ifade etmiştir.³² Tezcan da karma eğitimin Atatürk devrimlerinin bir parçası olarak Türk eğitim sistemine girdiğini ifade ederek, karma eğitimin tek parti döneminin ideolojik bir uygulaması olduğunu teyit etmektedir.³³ Vedat Nedim, 15 Ağustos 1918'de Muallim Mecmuası'nın 24. sayısında yayınlanan "Mekteplerde Cinslerin Birleşmesi" adlı yazısında kız ve erkek öğrencilerin birlikte okuması gerektiğini savunarak şöyle demektedir³⁴: "Avrupa pedagogları arasında birtakım münakaşalara yol açan bu meselenin bizim muhitimiz için pek hususi bir ehemmiyete haiz olduğu şüphesizdir. Biz eğer cemiyetimizin kadınlık ve erkeklik hayatında eski kof ananeleri kökünden çürüterek yeni bir âlem yaratmak istiyorsak –ki bunu mutlaka istemeliyiz– kız ve oğullarımızı şimdiden birbirleri arasında yaşamaya, birbirlerine karşı mevkilerini tanıttırmaya alıştırmalıyız." Bu savunmaya benzer bir şekilde Eğitim-Sen'in hazırladığı bir raporda da karma eğitim adeta kutsanarak bir ideoloji gibi lanse edilmektedir³⁵: "Kadın ve erkek olarak ayıran dini ve feodal yaklaşımlara karşı karma eğitim, Ortaçağ'dan bu yana toplumsal yaşamı yürütülen

³¹Erdoğan Fırat, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Problem Olarak Değerlendirdikleri Eğitimleriyle İlgili Konular", *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, VI (1989): 29.

³² Karataş, "Eğitimde Fırsat Eşitliği İçin Karma Eğitim Mi? Ayrı Eğitim Mi?", 51.

³³ Mahmut Tezcan, *Eğitim Sosyolojisi* (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları (No: 150), 1985), 350.

³⁴ Muallim Mecmuası, 15 Ağustos 1918.

³⁵ Eğitim-Sen, *Karma Eğitimde Çarpıtmalar ve Gerçekler* (Ankara: Eğitim-Sen Yayınları, 2014), 12.

mücadelenin en önemli, en değerli kazanımlarından birisidir."

Karma eğitim lehinde görüş beyan eden 543 katılımcıdan 284'ü karma eğitimin sosyal ve mesleki gerçekliğe daha uygun olduğunu ifade etmiştir. Bu tema altında katılımcılar karma eğitim ortamında cinslerin birbirine karşı daha hassas olmayı, açık iletişim kurmayı, karşı cinse nasıl davranılması gerektiğini, uygun olan uygun olmayan davranışların neler olduğunu öğrenmektedirler. Böylece iş hayatına da sosyal anlamda daha donanımlı ve hazırlıklı başlayacaklarını düşünmektedirler. Bu bağlamda Fırat'ın şu sorusu önem kazanmaktadır³⁶: *"Günümüz toplumunda okuyan ve çalışan kadınlar, hayatlarını toplum şartlarına uygun geçirmek zorunda olduklarına göre Müslüman olarak kalmak için ne yapmalıdırlar?"* Ayrıca karma eğitim lehinde görüş beyan eden 543 katılımcıdan 196'sı, karma eğitim ortamının kendini ifade edebilme, başkalarını anlama ve kabul etme, sağlıklı bir şekilde toplumsallaşma, kendine güven duygusu, girişimci olma, bireysel farklılıkları kavrama, vb. bireyin kişisel ve sosyal gelişimi açısından önemli fırsatlar sunduğunu ifade etmiştir. İlahiyat fakültesi öğrencileriyle yapılan başka bir araştırmada *"Size göre İlahiyat Fakültesi öğrencileri sosyal ilişkilerinde nasıldır?"* sorusuna örneklem grubunun yaklaşık %45,9'unun çekingen ve içine kapanık olduğu cevabını vermiştir. Sosyal ilişkiler çerçevesinde öğrencilere kendi aralarındaki ilişkinin düzeyi sorulduğunda ise bu soruya öğrencilerin bazılarının *"düşük düzeyde"* diye cevap verdikleri görülmüştür.³⁷ Bu bulgular göstermektedir ki, karma eğitimin yapıldığı dönemde bile öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişiminde problemler yaygın iken tek cinsiyete dayalı eğitimin sonucunda çıktılar nasıl olacaktır? Çıktıların olumlu olabilmesi için cinsler arasındaki ilişkilerde cinsiyet değil insan/şahsiyet merkezli bir yaklaşım ön planda olmalıdır. Bunun için de cinsler birbirinden kaçmak yerine karma ortamlarda birbirine önce insan olarak bakabilmeyi ve ahlaki ölçüler içerisinde birlikte yaşamayı tecrübe etmelidir.

Sonuç olarak mevcut haliyle ilahiyat fakültelerindeki sınıflarda kızlar ile erkekler arasında zaten doğal bir ayırım söz konusudur; sınıflarda erkek ve kızların oturduğu bölümler karışık değil, ayrıdır. Yine de karma eğitim bazıları için bir sorun olarak görüldüğünden ötürü çözüm için

³⁶ Fırat, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Problem Olarak Değerlendirdikleri Eğitimleriyle İlgili Konular", 29.

³⁷ Ejder Okumuş, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Problemleri –Dicle Üniversitesi Örneği–", *Değerler Eğitimi Dergisi* 5/3 (2007): 90.

yapılması gereken ilahiyat fakültelerinde karma eğitim uygulamasından bir anda vazgeçmek değildir. Öncelikle karma eğitim uygulamasının avantajları ve dezavantajları bütün yönleriyle sahada araştırılıp konusunda uzman bilim insanları tarafından ele alınıp irdelenmesi gerekir. Uygulamadan tamamen vazgeçilmese bile isteyen öğrencilere karma eğitim yapan, isteyen öğrencilere de sınırlı sayıda açılacak tek cinsiyete dayalı fakülteleri tercih etme şansı tanınabilir. Zaten Millî Eğitim Temel Yasasında yer alan “karma eğitim” ile ilgili maddenin son kısmında da karma okulların yanında kız ve erkek öğrencilerin ayrı ayrı eğitim gördükleri okulların hizmete sunulabileceği ifade edilmektedir: “Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkân ve zorluklara göre bazı okullar, yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir.” Ebeveyn ve öğrencilere seçim yapabilecekleri tek cinsiyete dayalı eğitim veren bazı fakültelerin açılması veya kimi derslerde (Kur'an-ı Kerim, musiki, vb.) tek cinsiyete dayalı sınıflarda eğitim alma yönündeki talepleri yerine getirilebilir. Böylece daha demokratik bir ortam oluşturularak karma eğitimin sosyal alanda oluşturduğu gerilimlerin azaltılması da mümkün olabilir. Fakat bu talepler yerine getirilirken meselenin pedagojik, psikolojik, sosyal, ekonomik, vb. boyutları da göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Yahya. *Türk Eğitim Tarihi*. 26. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 2014.
- Atatürk'ün *Söylev ve Demeçleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 1997.
- Aydın, M. Şevki. “Karma Eğitim Üzerine”. *Ribat Dergisi*. 2015.
- Büyüköztürk, Şenel ve diğerleri. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 23. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 2017.
- Eğitim-Sen. *Karma Eğitimde Çarpıtmalar ve Gerçekler*. Ankara: Eğitim-Sen Yayınları, 2014.
- Eurydice. *Eğitim Çıktılarında Cinsiyet Farkları: Avrupa'da Alınan Tedbirler ve Mevcut Durum*. Brüksel: Avrupa Komisyonu, 2010.
- Fırat, Erdoğan. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Problem Olarak Değerlendirdikleri Eğitimleriyle İlgili Konular”. *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. VI (1989): 17-42.
- Göztütok, Şakir. “Batı ve İslâm Dünyasında Karma Eğitim”. *Marife Dergisi* 12/2 (2012): 93-112.
- İbn Sahnun, Muhammed. *Âdâbu'l-Muallimin*. İstanbul: İFAV, 2006.
- Kamer, S. T. *Türk Eğitim Sisteminde Karma Eğitime İlişkin Fikirler, Tartışmalar ve Uygulamalar (1908 - 1950)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2003.
- Karataş, İbrahim H. “Eğitimde Fırsat Eşitliği İçin Karma Eğitim Mi? Ayrı Eğitim Mi?” *Eğitime Bakış*. 22 (2012): 50-53.
- Oğuzkan, Ferhan. *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. 1993.
- Okumuş, Ejder. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Problemleri –Dicle Üniversitesi Örneği–”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 5/3 (2007): 59-94.

- Özkan, Feriha. *Atatürk'ün Laiklik Anlayışının Eğitim Sistemimizdeki Yansımaları*. Dumlupınar Üniversitesi, 2006.
- Rumeysa, Ç. "Karma Eğitim İstiyorum, Bu Kadar". 2016. <http://recel-blog.com/karma-egitim-istiyorum-bu-kadar/>.
- Somuncu, Ramazan Sercan. "Babanzade Gibi Adam Var Mıdır?" 2010. <http://www.dunyabizim.com/portre/4515/babanzade-gibi-adam-var-midir>.
- Tezcan, Mahmut. *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları (No: 150), 1985.
- Yıldırım, A. - Şimşek, H. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 10. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.